

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

PROBLÉM INTERNÁBOŽENSKÉHO, MULTINÁBOŽENSKÉHO A
KONFESNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA CÍRKEVNÍCH ŠKOLÁCH V ČR

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

Autor práce: Tereza Vaňurová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: kombinované

2019

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích najetých internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Velmi děkuji vedoucí práce doc. PhDr. Ludmile Muchové, Ph.D. za cenné rady,
přívětivý přístup, ochotu a odborné vedení práce.

Obsah

Úvod	5
1 Škola z pohledu obecných kurikulárních dokumentů	7
1.1 Shrnutí	8
2 Náboženské vzdělávání v prostředí české školy	9
2.1 Učitel náboženství	10
2.2 Shrnutí	13
3 Církevní škola z pohledu církevních dokumentů	14
3.1 Shrnutí	15
4 Výuka náboženství	15
4.1 Konfesní výuka	16
4.2 Mononáboženské učení	17
4.3 Multináboženské učení	18
4.4 Internáboženské učení	19
4.5 Intranáboženské učení	20
4.6 Shrnutí	20
Praktická část	22
1 Popis zvolené metody výzkumu	22
2 Výzkumná otázka	22
3 Průběh výzkumu	23
3.1 Proces kódování	23
4 Závěr z analýzy: Výuka náboženství na církevní škole: od informace k formaci ...	31
Závěr	34
Zdroje	36
Přílohy	38

Úvod

Člověk je bytost, která má svou stránku biologickou, psychickou, sociální i duchovní. Tyto součásti člověka nelze od lidského bytí oddělit. Lze je samozřejmě různě kultivovat a rozvíjet a třeba i nestejným dílem. Naše společnost prošla trendem k individualismu a materialismu, které člověka nabádaly především k rozvoji bio-psycho-sociálního. Duchovní strana člověka nebyla zdůrazňována a vlastně mnohdy ani zmiňována. Dnes se setkáváme s mnoha hledajícími lidmi a rozvojem projevů alternativní religiozity. Je zřejmá jistá touha po rozvoji spirituality. V rámci škol by bylo možné tuto situaci využít. Je možné učit děti pečovat o duchovní stránku člověka, například skrze seznamování s různými náboženstvími a s podstatou víry jako takové. Bohužel je v naší společnosti výuka náboženství velmi opomíjeným předmětem. Většinová společnost se označuje za „nevěřící“ nebo dokonce až ateistickou a tudíž nevěnuje vzdělávání v oblasti náboženství mnoho pozornosti, ač je pro celkový rozvoj osobnosti velmi důležitá. Náboženská výchova se ve většině případů vyučuje pouze na školách zřizovaných církví. Neznamená to však, že by takové školy navštěvovali jen křesťanští studenti, tím pádem vytváří církevní školy ideální místo, kde studenty seznámit nejen s křesťanstvím, ale i s jinými náboženstvími, a kde je možné jim pomoci pochopit, co je spiritualita, víra, křesťanská etika a jak jim tyto mohou v životě být přínosné.

Téma své bakalářské práce jsem zvolila především proto, že si myslím, že znalost jednotlivých náboženství může vést k jejich pochopení a tedy člověk, který je takto vzdělán, je otevřenější dalšímu poznání. Druhým důvodem je již zmiňované opomíjení lidské spirituality. Myslím si, že pokud by člověk poznával a kultivoval také svou duchovní podstatu, stával by se plnější a vyrovnanější osobností, což by vedlo také k větší plnosti a vyrovnanosti ve společnosti. V názvu práce jmenuji tři základní pohledy na náboženskou výchovu, kterým se v práci budu věnovat. Chci zjistit, jak se v prostředí církevní školy tento předmět vyučuje, protože upadne-li pouze do opakování křesťanských zásad, nebo naopak stane-li se pouze seznamováním s novými a novými náboženstvími, domnívám se, že náboženská výchova pak ztratí svůj smysl a potenciál, který v celkovém vzdělání člověka má.

Cílem mé bakalářské práce je popsat náboženskou výchovu a fenomény multináboženského, internáboženského a konfesního vzdělávání a zhodnotit, zda a jak

se projevují ve výuce náboženství ve zkoumané škole. Vybrala jsem si pro zkoumání církevní střední školu ve městě nad 100 000 obyvatel. Budu se soustředit na vnímání a postoje odpovědných učitelů, ze kterých vychází jejich zvolený způsob výuky. Zjistím také, jakým způsobem určuje výuku náboženství na zkoumané škole zřizovatel školy, tedy katolická církev. Stěžejní pro můj výzkum bude otázka, jak se na vybrané církevní škole projevují fenomény internáboženského, multináboženského a konfesního vzdělávání. Výsledkem zkoumání bude zpráva o tom, jaké fenomény a zda vůbec se v rámci výuky náboženství na dané škole vyskytují. Výzkum zde bude mít pouze exploratorní charakter.

Ve své bakalářské práci nejprve uvádím poslání školy z pohledu obecných kurikulárních dokumentů. Dále se věnuji výuce náboženství v prostředí české školy a zjišťuji také, jakou roli hraje v náboženském výchovně vzdělávacím procesu osobnost pedagoga a jaké jsou na něj kladeny nároky. Nastiňuji dále pohled na církevní školu ze strany církevních dokumentů, abych ujasnila, v jakém prostředí a na jakých základech se ve své práci pohybují a na kterých také stojí výuka náboženství. Pak postupně rozebírám jednotlivé pohledy na výuku náboženství, abych vytvořila přehledný základ pro konkrétní zkoumání. Dále analyzuji získaná data ze zkoumané školy a vyhodnocuji, jakým způsobem je náboženská výchova vyučována a zda je to vhodný způsob výuky.

Ve své práci čerpám především z díla Ludmily Muchové a z další literatury zaměřené na pedagogiku a náboženskou pedagogiku.

1 Škola z pohledu obecných kurikulárních dokumentů

Škola je místo, kde probíhá systematicky vedený proces učení. Ve vyspělých zemích je školní docházka povinná, je tedy zřejmé, že vzdělání člověk považuje za důležité pro plnohodnotný život. V České republice je vyučování zastřešeno zákonem 561/2004 Sb. („školský zákon“), který také nařizuje, že ve školách bude výchova probíhat na základě Rámcových vzdělávacích programů.¹

Pojetí a cíle vzdělávání v České republice definuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pomocí již zmiňovaných Rámcových vzdělávacích programů. Každý stupeň vzdělávání má svůj program. Školní systém je vystaven takto: navazuje na výchovu v rodině, následuje předškolní vzdělávání, základní vzdělávání na 1. a 2. stupni, vzdělávání v rámci středních škol a dále vysokoškolské a další terciární vzdělávání. Rámcové vzdělávací programy jako základní kurikulární dokumenty představují cíle, klíčové kompetence a vzdělávací oblasti pro danou školní úroveň.

Ve své práci se zaměřuji na výuku na osmiletém gymnáziu, tedy budu vycházet z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, který je platný pro první stupeň osmiletého gymnázia a z Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia, který pokrývá jeho druhý stupeň.²

Cílem a posláním školy na základě výše zmiňovaných dokumentů je především: „...získat vědomosti, dovednosti a návyky, které jim (žákům) umožní samostatné učení a utváření takových hodnot a postojů, které vedou k uvážlivému a kultivovanému chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností občana našeho státu i Evropské unie.“³ Dále jde o rozvíjení klíčových kompetencí a přípravu pro další, například vysokoškolské vzdělávání, budoucí profesi i plnohodnotný občanský život.⁴

Žádné rámcové vzdělávací programy ve svých vzdělávacích oblastech nehovoří o náboženské výchově, nicméně vymezují tzv. průřezová témata, která jsou povinnou součástí školní výuky na 1. a 2. stupni základní školy. Tato průřezová témata mají být

---

¹ Zákon 561/2004 Sb, § 7

² Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (dále je RVP G), s. 7

³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), s. 8

⁴ RVP G, s. 8

propojena s obsahem jednotlivých předmětů a vytvářet tak žákův ucelený pohled na svět.⁵

O náboženské výchově hovoří § 15 Zákona 561/2004 Sb., který říká, že náboženství ve školách lze vyučovat. Jeho výuku mají zajišťovat registrované církve nebo náboženské společnosti, které mají zvláštní povolení pro výuku náboženství na státních školách. Náboženství má na státních školách formu nepovinného předmětu a je vyučováno na základě zájmu žáků, kterých se musí přihlásit minimálně 7 nehledě na ročník.⁶ Církevní školy mohou předmět náboženství zařazovat do výuky v rámci vlastních školních vzdělávacích programů.

Náboženská výchova spolu s dalšími nesčetnými tématy pomáhá dotvářet kulturní zakotvení žáků. To je složené z vrozených rysů osobnosti, ale také z hodnotových systémů, které si v rámci své kultury žáci osvojují.⁷ Hodnotový rámec naší společnosti je postaven na křesťanství a jeho zásadách, z toho tedy vyplývá, že náboženská výchova je důležitá nejen pro získání všeobecného vzdělání, ale také pro pochopení vlastní kultury a společnosti.

1.1 Shrnutí

Z kurikulárních dokumentů vyplývá, že v českém školství existuje alespoň malá snaha o proměnu vnímání předmětů, které jsou nosné pro tvorbu hodnotového systému a morálky žáků, a že náboženská výuka není zcela odmítána, nicméně není ani nijak zvláště propagována. Stále platí, že náboženská výchova není v prostředí státních škol zcela běžným předmětem.

Pro praktickou část práce má tato kapitola význam především co do představení si, z jakého prostředí vycházíme a jaké postavení tedy výuka náboženství v naší společnosti má. Vzhledem k tomu, že každá škola, i ty zřizované církví, se musí řídit kurikulárními dokumenty České republiky, je na místě pracovat s podobou české školy, jak ji stanovuje zákon a Rámcové vzdělávací programy. Vycházíme tedy z nelehké pozice vzhledem ke vnímání a přijímání náboženské výuky českou společností.

---

⁵ Multikulturní výchova, s. 21

⁶ Zákon 561/2004 Sb., § 15

⁷ Multikulturní výchova, s. 135

2 Náboženské vzdělávání v prostředí české školy

Škola jako prostor pedagogického působení je místem, kde by mělo docházet k harmonizaci osobnosti, kultivaci schopností. Nicméně realitou je, že pedagogické cíle jsou často příliš obecně formulované a vzdálené praxi i životu. Pro žáky je tedy téměř nemožné je přijímat, zkoumat, natož je vnitřně prožívat. Na místě tedy je posun k prohloubení těchto cílů a možná i jejich přeformulování. K tomu by mohly sloužit zásady a cíle náboženské pedagogiky, která dokáže propojit psychické a sociální struktury s duchovní podstatou lidské bytosti. Pomáhá také mladým lidem nacházet vlastní identitu, budovat vztahy nejen mezilidské, ale také vztahy mezi pojmy a povzbuzuje hledání jdoucí po smyslu věcí.⁸

Dalším problémem je, že naše společnost je velmi ateistická a v podstatě lhostejná už vůbec k pojmu náboženství natož k náboženské výchově. Lhostejnost považují Nešpor a Lužný na základě svého výzkumu za hlavní problém ve vnímání náboženství a vývoje religiozity vůbec. Lhostejnost totiž podle nich staví církve do nejtěžší situace a to: jak se s ní vypořádat a jak na lhostejnou společnost působit.⁹ Pokud se tedy v rámci církevních škol pedagogové snaží působit v rámci hodin náboženské výchovy na nevěřící žáky, je potřeba volit správné prostředky i jazyk. Sekularizace naší společnosti má totiž mimo jiné za následek, že mladé generace neznají bibli ani jazyk církevních textů a tedy jim je náboženství v podstatě nedosažitelné.¹⁰ Nicméně ani tato překážka by neměla být kruciólní, pokud zvážíme, jaké přínosy může náboženská výchova mít na rozvoj osobnosti. Opět jde ale o obrovské nároky na pedagogy v procesu náboženské výchovy.

Náboženská výchova poněkud chabě zakotvená v průřezových tématech RVP je tedy stále otázkou, která není úplně dořešena, ale která má velký potenciál. Klíčové kompetence nastavené v současných RVP mají za cíl usnadnit žákům budoucí uplatnění ve společnosti. To je ovšem tíživě málo. RVP tímto tvrzením ochuzuje lidskou bytost o jeho duchovní stránku, o potřebu smyslu a transcendentna. Náboženská potřeba je přirozenou potřebou člověka a je tedy od něj neoddelitelná. Nadto jde náboženským pedagogům nejen o zprostředkování poznání o různých náboženstvích, ale jedná se

---

⁸ Náboženská edukace v současné společnosti, s. 58 - 59

⁹ Náboženství v menšině, s. 199

¹⁰ Cíle a cesty k hlubšímu lidství, s. 96 - 97

především o předání pravdy a zvěsti o spáse vykonané skrze Ježíše Krista. České školství fakt duchovní identity člověka ignoruje, vnitřní svět člověka není předmětem vyučování. Přitom škola by mohla být místem bezpečí, kde by každý žák měl mít možnost bez obav projevit svůj světonázor, sdílet ho s ostatními a tak rozvíjet sebe i druhé. Muchová píše: *„Náboženská výchova viděná jako služba společnosti by v prostoru školy mohla zprostředkovat dětem této doby, aby porozuměly svému vlastnímu duchovnímu rozměru, pochopily alespoň něco z hloubky a krásy křesťanství, kriticky zahlédly jeho evropskou minulost a ptaly se i po jeho duchovní síle v současných a budoucích problémech světa.“*¹¹

Mnohokrát již bylo zmíněno, že náboženská výchova s sebou nese formování lidské identity a s ní také morálního kompasu člověka. Náboženská výchova s sebou přináší také doplnění k předmětům etickým a tím pomáhá dotvářet ethos žáků. Potřeba morálního základu není jen osobní potřebou každého člověka, ale také potřebou společnosti. Náboženská výchova ve všech svých metodách výuky je ideální platformou pro vnitřní osobní rozvoj žáka. Z etického hlediska je zde potřeba rozvoje vlastního sebeurčení a zároveň potřeba předat žákům morální základ. Předmět náboženství by si měl klást za cíl poskytnout pomoc s hledáním smyslu života a zároveň rozvíjet odpovědnost vůči ostatním lidem. V bezpečném prostředí si pak žáci mohou klást hluboké otázky a nalézat sami sebe.¹²

Pokud by tedy v rámci české školy fungovala náboženská výchova jako stálý povinný předmět, existoval by širší prostor pro rozvoj ethosu žáků. Osobnost žáků by byla rozvíjena komplexně ve všech jejích směrech. Žákům by bylo umožněno přemýšlet nad otázkami, které doopravdy formují lidskou identitu. Je otázkou, zda by právě tímto způsobem nebylo možné pozvednout české školství. Ovšem tím se dostáváme k obrovským nárokům a tlaku na učitele, kteří budou náboženství vyučovat.

2.1 Učitel náboženství

Již zaznělo, že náboženská výchova ve formě, která bude žákům opravdu přínosná pro rozvoj identity, vyžaduje kompetentního pedagoga, především vzhledem k tomu, že nejde, nebo nemělo by jít, pouze o předávání vědomostí, ale také o vytváření vztahu,

---

¹¹ Náboženská výchova ve službě české škole, s. 9 - 11

¹² Morální výchova v nemorální společnosti?, s. 271 - 275

bezpečného prostředí a pedagog by měl být sám dětem příkladem ať už v otázce víry, etiky, vzdělání, mezilidských vztahů atd.

Malý říká, že rozhodujícím a nejdůležitějším činitelem je ve výchově osobnost pedagoga. Dokonce naznačuje, že by vychovatel měl být „*osobností dokonalou*“, což je samo o sobě nedosažitelným cílem. Pedagog by měl mít především pedagogický talent, který mu umožní chápat, co se odehrává v nitru jednotlivých žáků a na základě toho citlivě reagovat a používat správné výchovné prostředky. Malý říká, že pedagogický talent má v různé míře každý člověk a záleží na rozvoji vztahů a sebe sama, jak bude tento talent kultivován. Kromě talentu je třeba také pedagogického vzdělání a praxe. Teorii a praxi od sebe nelze oddělit a je potřeba i v průběhu pedagogického působení se stále dovzdělávat. Pedagog na své žáky působí nejvíce svou osobností, tedy jeho náboženský a mravní základ jsou další oblastí, na kterou je třeba klást důraz. Malý říká: „*Především vychovatel náboženský musí být osobností. Nikdy se nesmí vyčerpat jeho trpělivost a apoštolský optimismus.*“ Náboženský pedagog nesmí nikdy přestat čerpat ze svého náboženského přesvědčení a z víry, protože právě skrze vyučování náboženství, které pevně stojí na učitelových náboženských zásadách samých, může pedagog předávat opravdovou víru a docházet také vlastní dokonalosti. Malý dále zmiňuje, že další podstatnou oblastí, kterou pedagog náboženství nesmí podcenit, je zdraví.¹³ Přestože Malý ztotožňuje výuku náboženství s bezprostředním předáváním víry, může být jeho přístup pro učitele náboženství inspirativní.

Ovšem pohled na osobnost pedagoga stejně tak jako na náboženskou výchovu samotnou není takto jednoduchý. Muchová podává ucelený přehled různých pohledů různých myslitelů a pedagogů. Základní rozdělení těchto pohledů můžeme označit takto: duchovnědný směr, který zdůrazňuje niterné motivy a pohnutky pedagoga, a typologie, které se zaměřují na hmatatelné projevy práce pedagoga. V rámci duchovnědného pedagogického směru je nutné zmínit 4 znaky dobrého učitele dle Diltheyho, které jsou samozřejmě ideálem, který by měl každý pedagog napodobovat:

- *Schopnost intuice a představivosti místo racionality*
- *Nezlomená naivita v hlubině duše*
- *Přemýšlivost o duševním životě*

---

¹³ Pedagogika, s.87 - 89

➤ *Hlubající vynalézavost ve vztahu k podobě duše, ke sdílení, k metodě, k vyučování*¹⁴

Dalším pohledem duchovědného směru je fenomenologický proud, který u nás rozpracoval především Patočka. Ten rovněž dává největší váhu emocionalitě pedagoga. Tvrdí, že jsou pro ni zásadní tři hlavní emoce: elán k hledání smyslu života, elán k naplňování výchovných cílů pro společnost a elán pro konkrétního jedince. Rovnováha mezi těmito hlavními pohnutkami utváří cit odpovědnosti nejen vůči žákům, ale také vůči společnosti a vlastnímu vzdělávání. Sebevzděláváním totiž pedagog může dojít k „*pochopení celistvého smyslu výchovy*“.

V rámci dalších typologií Muchová zmiňuje faktorově-analytický koncept, který definuje dvě základní dimenze v jednání pedagogů – emocionální a dimenzi řízení a jejich subdimenze.

Výzkumy v průběhu 20. století přinášely různé poznatky o konceptu rolí v rámci výchovy, osobnosti pedagoga a také požadavcích, které jsou na pedagogy kladeny.¹⁵

To vše by mohlo platit pro pedagogy obecně. Učitel náboženství ovšem musí nutně čerpat také ze svého vztahu s Bohem, protože má za úkol předávat nejen znalosti a informace o náboženství, ale také záležitosti osobní víry.

Učitel náboženství má nevyčerpatelný zdroj inspirace v osobě Ježíše Krista, kterým by se měl inspirovat a učit se od něj. Získá tak potřebné vlastnosti a bude kultivovat svou duši. Na základě zkoumání Ježíšova života může náboženský pedagog nalézat potřebné kompetence k předávání náboženských pravd. Ježíš ukazuje, jak by měl dokonalý pedagog vypadat. Měl by kultivovat svou identitu v zápasech s pokušením, měl by přivádět žáky k vnitřnímu poznání skrze citlivé zkoumání a probouzení představitosti, měl by spravedlivě přistupovat ke všem žákům a nikoho nevyčleňovat, měl by do středu svého vyučování postavit přímo žáky a pečovat o jejich rozvoj s láskou.¹⁶

---

¹⁴ Náboženská edukace v současné společnosti, s. 172

¹⁵ Tamtéž, s. 172 - 173

¹⁶ Tamtéž, s. 176 - 178

Nároky na učitele náboženství jsou tedy mnohem větší než na pedagogy jiných předmětů. Není snadné dosáhnout takových kvalit, aby byl pedagog dobrým pedagogem, ovšem z titulu víry má učitel náboženství kam se obrátit a z čeho vycházet.

Dle Bergera jsou základními východisky čerpání síly náboženského pedagoga tyto:

- Poctivost vůči sobě i vůči žákům
- Důvěra v Boží pomoc

Boží pomoc může pedagog čerpat skrze modlitbu, z církevního společenství, ze svátosti smíření, z Ducha svatého a ze čtení Písma svatého¹⁷: „*Vždyť Bůh řekl: Nikdy tě neopustím a nikdy se tě nezřeknu.*“¹⁸ Křesťanský pedagog má tu výsadu, že může spoléhat na Boží svrchovanost, vedení a také na to, že ho Bůh vybaví potřebnou silou, aby dokázal své svěřence i sám sebe měnit s nadějí, vírou a láskou.¹⁹

2.2 Shrnutí

Potřeba náboženské výchovy vychází z lidské přirozenosti, z lidské potřeby být také duchovní. V prostředí české školy, ač je náboženská výchova zmiňována, není reflektována s takovou urgencí, jak by bylo potřebné pro její plnohodnotné zapojení do systému vyučovaných předmětů. Cílem náboženské výchovy není jen seznamování s různými náboženstvími a působení na vědomosti žáků, měla by cílit na duchovní identitu a tím pomáhat formovat celkovou osobnost. Základním posláním náboženské výuky z hlediska církve však zůstává předání zvěsti o spáse lidského života skrze osobu Ježíše Krista. V naší společnosti ovšem jsou víra a náboženství nahlíženy s velkou lhostejností.

Náboženská výuka je co do svého obsahu a nutného přesahu, který má mít, velmi náročná a klade velké nároky na učitele, kteří tento předmět vyučují. Kromě nároků, které platí pro všechny učitele, je zde navíc nadstandardní požadavek mravnosti a zbožnosti. Učitel náboženství by měl být hluboce identifikován s křesťanskou vírou, což nemůže očekávat také od svých žáků, tedy by měl být schopen vytvořit vhodné podmínky pro rozvoj jejich vlastní spirituality a zpřístupnit dialogický postoj vůči jiným světovým náboženstvím. Učitelé náboženství mají kromě cílů kognitivních také za úkol

---

¹⁷ Náboženská edukace v současné společnosti, s. 178 - 179

¹⁸ Bible, Žd 13,5b

¹⁹ Náboženská edukace v současné společnosti, s. 179

být sami vzorem svým žákům, právě i v přístupu k transcendentním přesahům výuky. Měli by stát hluboce zakořeněni ve víře, aby skrze ně žáci mohli poznávat, jaký je život s vírou. V praktické části své práce se budu věnovat tomu, jaký postoj k náboženské výuce její učitelé mají a proč vyučují způsoby, jaké si zvolili. Domnívám se, že osobnost a přístup učitele hraje v náboženské výchově velmi důležitou roli, kterou ve své výzkumné části nemohu podcenit, protože učitelův charakter a přístup dává výuce jedinečný ráz, který je součástí působení na žáky a formování jejich poznání i spirituality.

3 Církevní škola z pohledu církevních dokumentů

Římskokatolická církev v České republice vedle jiných církví zřizuje církevní školy. Ve své Deklaraci o křesťanské výchově definuje, že právo na výchovu je všeobecné a správná výchova by měla směřovat k utváření lidské identity a k blahu všech společností. Deklarace také hovoří o rozvoji smyslu pro odpovědnost, usilování o svobodu, překonávání překážek, účasti na společenském životě atd.²⁰ Tyto cíle vzdělávání se víceméně shodují s cíli definovanými v RVP. Co je ale v deklaraci navíc, je prohlášení, že: „... děti a dospívající mají právo být vedeni k správnému posuzování mravních hodnot a k jejich osobnímu osvojení a také ke stále dokonalejšímu poznávání a milování Boha“²¹

Církev si při zřizování škol klade za cíl, nejen aby žáci získávali potřebné vědomosti, kulturní přehled a lidsky se rozvíjeli, ale hlavní poslání církevních škol je využití lidského vzdělání tak, aby jedinec směřoval ke spáse a aby všechno toto vzdělání bylo osvíceno vírou. Toho se má v církevních školách docilovat vytvářením společenství, která budou oživena „evangelijním duchem svobody a lásky“.²²

Proto je součástí kurikula církevních škol mimo jiné také náboženská výchova. Školy dále nabízí služby duchovního a mnohdy na školách probíhají v rámci pracovního týdne také bohoslužby. Zároveň jsou tímto kladeny velké požadavky na všechny vyučující, kteří by měli být vzory křesťanské víry a také být otevření a vnímaví duchovním potřebám žáků. To vše dohromady by mělo vytvářet bezpečné prostředí, ve

---

²⁰ Dokumenty II. vatikánského koncilu, s. 534

²¹ Tamtéž, s. 534

²² Tamtéž, s. 539

kterém se i nevěřící žáci nebudou bát přijít podívat například na bohoslužby a přirozeně rozvíjet svou vlastní spiritualitu.

3.1 Shrnutí

Práce se zabývá výukou náboženství na církevních školách, je tedy potřebné stanovit, na jakých základech církevní školy zřizované katolickou církví stojí. Pro výzkumnou část práce budu získávat podklady právě na katolické církevní škole. U náboženské výchovy, jak již bylo zmíněno, nejde pouze o předávání obsahů stanovených kurikulem. Podstatnou částí výuky je předávání zvěsti o spáse lidské duše, tedy je církev rozhodně činitelem, který by měl určovat, jakým způsobem a jakými zásadami se bude náboženská výuka řídit, protože je významným zachovavatelem duchovních hodnot.

Domnívám se, že výhodou církevní školy v předávání výuky náboženství je především nabídka dalších duchovních aktivit, jako jsou bohoslužby, kterých se žáci mohou účastnit a práce duchovního školy, kterého mohou žáci vyhledat, a tím mohou nacházet odpovědi na své otázky a utvrzovat své přesvědčení ve víře nebo s ní konfrontovat svůj vlastní pohled na svět.

4 Výuka náboženství

Vyučování náboženství je typické pro církevní školy, nicméně i v rámci necírkevních škol je možné náboženskou výchovu vyučovat jako nepovinný předmět v případě zájmu žáků. To stanovuje školský zákon v § 15.²³ V obou případech navštěvují hodiny náboženské výchovy jak žáci věřící, tak nevěřící. Mohlo by se zdát, že se v rámci výuky jedná pouze o podání základních informací o světových náboženstvích, nicméně téma náboženské výchovy je mnohem složitější. Dle Všeobecného direktoria pro katechizaci je náboženská výchova na školách především unikátním způsobem, jak žákům předat evangelium. Výuka je tedy vždy soustředěna především na křesťanství a jeho hodnoty. Všeobecné direktorium pro katechizaci také

---

²³ Zákon 561/2004 Sb., § 15

uvádí, že náboženská výchova se má propojovat s celkem kultury, aby žák vyučovaná náboženství vnímal v kontextu dalších znalostí.²⁴

Cíle náboženské výchovy se odvíjejí od toho, zda se jedná o školy katolické, státní či nekonfesní. Všeobecné direktorium pro katechizaci předpokládá, že v katolických školách, kde studují pouze křesťané a náboženská výchova, doplněná o další služby Slova, je esencí školy. V nekonfesních školách je cílem náboženské výchovy ekumenické i kulturní poznávání různých náboženství s potřebným důrazem na katolickou křesťanskou víru. Direktorium uvádí možné situace, ve kterých se žáci mohou nacházet z hlediska víry a smýšlení a snaží se citlivě pokrýt všechny fáze vývoje víry od odmítání, přes hledání až po její utužování.²⁵

V neposlední řadě chce náboženská výchova žákům nabídnout skrze osvětlování víry a seznamování s osobou Ježíše Krista východiska existenciálních krizí a problémů, které žáci ve svém dospívání řeší, a mravní základ, který implementují do své osobnosti.²⁶ Jak definuje Malý, cílem křesťanské výchovy je rozvoj mravní osobnosti, který souvisí s rozvíjením všech vloh a schopností, dále rozvoj křesťanské osobnosti, který znamená rozvíjení nadpřirozených vloh, jako jsou božské ctnosti a dary Ducha svatého. V neposlední řadě křesťanská výchova směřuje ke svému východisku a cíli, kterým je Ježíš Kristus.²⁷

Z takto definovaných cílů a posláních náboženské edukace vyplývá alespoň rámec ideální šablony, jak by bylo možné ji vyučovat. Platí, že vždy je třeba výuku přizpůsobovat konkrétním žákům, nicméně nemyslím si, že by situace byla takto jednoduchá. Pro pochopení tématu je třeba nejprve definovat základní modely a možnosti náboženské výchovy.

4.1 Konfesní výuka

Především je nutné říci, že konfesní výuka se týká náboženského vzdělávání uvnitř katolické církve.

---

²⁴ Všeobecné direktorium pro katechizaci, s.52

²⁵ Tamtéž, s.54-55

²⁶ Tamtéž, s.54

²⁷ Pedagogika, s. 10 - 13

Pojem konfese získává v posledních letech odlišný význam. Ten se přesunul od katolického vyznání, které se jasně vymezovalo proti reformovaným církvím, k pojmenování identity příslušníků katolické církve. Zároveň dnes pojem konfese směřuje ke schopnosti dialogu mezi věřícími právě na základě jejich jasně definované identity.

Východiskem konfesní výuky je především úzká provázanost se společenstvím církve a jeho životem, protože pouze výuka pevně zakotvená v církvi a katolickém společenství je schopna se otevřít rozhovorům a diskuzím s příslušníky jiných křesťanských vyznání i jakýchkoliv světonázorů. Cílem je v rámci výuky na veřejných školách vyhledávat nikoliv rozdíly, ale směřovat k porozumění a citlivému sdělování křesťanské pravdy. Toto poslání klade veliký nárok na učitele náboženské výchovy a právě kvůli těmto nárokům je provázanost se společenstvím církve podstatná.²⁸

Konfesní výuka má tedy za cíl sdělování evangelia a šíření spásy, ovšem nepodává informace o jiných náboženstvích, a pokud ano, činí tak z úhlu pohledu katolické církve.

Následující typy náboženské výchovy se týkají školního předmětu náboženství.

4.2 Mononáboženské učení

Jedná se o učení ve vlastním náboženství. Cílem tohoto způsobu výuky je, aby si žáci prohloubili svou náboženskou identitu, na které postaví svůj dospělý život. Tato výuka nutně nevyklučuje ostatní náboženství, naopak je vhodné, když je pojímána inkluzivisticky, aby uzavřená skupina žáků nesklouzla k vlastnímu etnocentrismu.²⁹

Nicméně oba způsoby jsou možné. Přístup k mononáboženské výuce, který podává informace pouze o křesťanství a tvrdí, že mimo křesťanskou církev není možné dojít spásy, je nazýván také jako "tvrdý" nebo exkluzivistický. Na druhé straně "měkký" přístup hovoří také o ostatních náboženstvích ovšem s plným vědomím křesťanské pravdy.³⁰

---

²⁸ Budete mými svědky, s. 162 - 163

²⁹ Tamtéž, s.137

³⁰ International Handbook of Inter-religious Education, s. 355

Výhodou mononáboženské výchovy, pokud je vyučována inkluzí, je, že nabízí studentům pevné zakotvení ve vlastní tradici a kultuře, protože měnící se postoj žáků předpokládá.³¹

Mononáboženský způsob výchovy využívá především systematického zasvěcování žáků do základních doktrín určitého náboženství. Nejedná se pouze o teoretický výklad, ale výuka užívá i účasti na praktikování a celistvém osvojování si pravd daného náboženství. Při učení uvnitř náboženství nejde pouze o získání znalostí, ale také o vytvoření vztahu k danému náboženství a také o schopnost vyjádřit, čemu žák věří. V katolickém prostředí o mononáboženské výchově mluvíme jako o katechezi, a to i v případě, že je takto vedena výuka například na církevní škole.³²

4.3 Multináboženské učení

Tento způsob náboženské výchovy s sebou nese pozitivum ve smyslu, že žáci poznají mnohá náboženství systematicky a věcně. Multináboženská výuka přináší informace o různých náboženstvích a světonázorech bez jakéhokoliv zabarvení a nutno podotknout i bez jakéhokoliv prožitku. Již z takto formulované definice vyplývá, že úskalím této metody je především vývoj žáků k indifferenci k náboženství celkově, jinými slovy studenti berou náboženství pouze jako další disciplínu a krok ve vzdělávání, nikoliv jako součást tvorby lidské identity a porozumění vlastnímu kulturnímu rámci.³³

Pokud pedagog přece jen chce žákům předat alespoň trochu transcendentního náboženského přesahu, není multináboženské učení nejvhodnější formou, protože žáci si musí z obsáhlého výčtu sami vybrat, kterému náboženství dají přednost, pokud se tak vůbec stane, a rozpoznat rozdíly mezi vyučovanými směry. Lze dokonce říci, že tento způsob výuky žádné zprostředkování náboženských zkušeností nepředpokládá. Jeho hlavním cílem je „*získání objektivních informací o různých náboženstvích*“.³⁴

Multináboženský přístup k výuce má výhodu v množství a přehlednosti informací, které žáci uceleně získávají. Je zde kladen důraz na porozumění projevům jednotlivých náboženství. Skrze informovanost si tedy žáci mohou vybudovat respekt k různým

---

³¹ Budete mými svědky, s. 137

³² Studia theologica, s. 76

³³ Budete mými svědky, s. 137

³⁴ Studia theologica, s. 76

náboženským systémům. Bohužel množství informací má také své nevýhody, především tu, že žáci poznávají všechna náboženství jako cestu se stejným cílem, což ve výsledku může působit jako prvek zužující jejich obzor.³⁵

4.4 Internáboženské učení

Internáboženská výuka reflektuje společenský pluralismus a podporuje k dialogu mezi jednotlivými náboženstvími. Dialogický model je pro tento způsob výuky zásadní, vyžaduje nejen informovanost o jednotlivých náboženstvích a tradicích, ale také schopnost kritického myšlení a komunikace v rámci tradic vlastních i cizích, což přispívá k vzájemnému porozumění.³⁶

Tuto metodu bychom mohli rovněž nazvat učení se od náboženství. Jedná se o způsob, jehož základem je systematická tematizace nejhlubších otázek života, ke kterým se různá náboženství a světonázory vyjadřují. K diskusi o nejpodstatnějších otázkách v rámci různých náboženství jsou využívány čtyři základní oblasti:

- Oblast posvátných textů (příběhů)
- Oblast tvorby společenství
- Oblast morálních závazků
- Oblast vytváření obřadů a účasti na obřadech³⁷

Cílem tohoto způsobu výuky je motivace k toleranci, která je realizovatelná díky otevřenosti a pochopení světonázoru druhého člověka. Dále tento model vyzývá k tomu, aby si žáci sami vytvořili vlastní názor nebo perspektivu, která bude součástí jejich kulturního zakotvení a o které budou schopni diskutovat s lidmi jiného názoru.³⁸

Úskalím tohoto způsobu výuky je především to, že se po žácích, kteří ještě nejsou zcela zakotveni sami v sobě, chtějí jasné formulace vlastního světonázorového zakotvení. Hrozí pak, že žáci sklouznou k indiferenci či fundamentalismu. Na místě je velká citlivost pedagoga, který by měl být sám zkušený a pevně zakotvený a měl by

---

³⁵ International Handbook of Inter-religious Education, s. 356

³⁶ Tamtéž, s. 356

³⁷ Budete mými svědky, s.138

³⁸ Studia theologica, s. 77

žáky uvádět do problematiky, kterou sám svou vlastní zkušeností poznal. Pak bude tato výuka autentická a pro žáky přínosná.³⁹

4.5 Intranáboženské učení

Poslední metodou, kterou popíši, je zvláštní způsob, který by měl zastřešovat nebo prolínat všechny předchozí zmíněné. Jedná se totiž o způsob výuky, který žáky nabádá nejen k dialogu s druhými lidmi, ale také ke zkoumání sebe sama. Žáci mají zkoumat svůj vnitřní svět, přemýšlet a docházet k závěrům, aby se jejich identita formovala čistě a přirozenou cestou. Tento způsob výuky nepřipouští žádný tlak na žáka, na to, aby dospěl a rychle se rozhodl o svém vlastním světonázoru.

Intranáboženské smýšlení by mělo prostupovat všechny metody náboženské výuky. Současně platí, že v jejím rámci by měly být všechny metody zastoupené tak, aby žákům byl podán co nejkomplexnější ucelený přehled, možnost zkušenosti a prostor pro osobní zamyšlení.⁴⁰

4.6 Shrnutí

Náboženská výchova je velmi komplexní a obsahuje různé způsoby výuky. Pokud chce pedagog otevřít skutečně hluboké otázky, je třeba, aby citlivě reagoval na potřeby žáků a využíval poznatky různých způsobů náboženského učení. Jedině tak může vytvořit bezpečné prostředí, ve kterém se žáci nebudou bát otevírat otázky po smyslu a víře. Zároveň je vhodné, aby se žákům dostalo také vzdělání v oblasti různých světových náboženství a světonázorů. Takto zodpovědný způsob výuky vyžaduje od náboženského pedagoga mnoho energie, osobní mravnosti, vytrvalosti a trpělivosti.

Různé způsoby a fenomény náboženské výuky nabízí širokou škálu, jakým způsobem k edukačnímu procesu přistupovat. Skrze různé přístupy je možné do značné míry individuálně přistupovat k jednotlivým skupinám žáků a přistupovat k nim právě takovými způsoby, jakými žáci potřebují, jaké je nejvíce oslovují a působí na ně. V rámci výzkumné části práce mne bude zajímat, jakým způsobem učitelé náboženství vnímají svou vlastní nábožensko-pedagogickou práci se třídami, jaké způsoby výuky

---

³⁹ Budete mými svědky, s. 138

⁴⁰ Tamtéž, s.136 - 137

využívají, jak vnímají spolupráci se zřizovatelem školy s ohledem na cíle, obsahy a metody náboženské výuky a jak vnímají reakci žáků na jejich způsob výuky.

Praktická část

V praktické části chci ověřit, jak vnímají v praxi učitelé náboženství na církevní škole aspekty multináboženského, internáboženského a konfesního vzdělávání.

1 Popis zvolené metody výzkumu

Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní metodu, abych mohla hlouběji postihnout vnímání výuky učitelů, kteří za ni odpovídají. Konkrétně jsem zvolila metodu tematické analýzy, která umožňuje rozdělení témat získaných v rozhovorech do kategorií, které je možné přehledně dále podřazovat vyšším tematickým celkům. Za pomoci vytvořených kategorií a vyšších tematických celků umožňuje analýza pomocí induktivní metody nalézt obecnější závěry z dílčích informací získaných v rozhovorech.⁴¹

K získání dat pro analýzu jsem použila polo-strukturovaných rozhovorů.

2 Výzkumná otázka

Výzkumnou otázku jsem si stanovila takto:

Jak vnímají učitelé náboženství na církevní škole aspekty internáboženského, multináboženského a konfesního vzdělávání ve výuce náboženství?

Abych mohla lépe provést výzkum, stanovila jsem si i dílčí podotázky, které vyplývají z hlavní výzkumné otázky:

Jak se k výuce náboženství staví zřizovatel školy?

Jaký způsob výuky náboženství preferují učitelé náboženství a proč?

Jaký je cíl výuky náboženství konkrétních učitelů?

Jaké metody učitelé náboženství používají?

Z pohledu učitelů, jak žáci na náboženskou výuku reagují?

---

⁴¹ About thematic analysis

3 Průběh výzkumu

Pro výzkum jsem si vybrala církevní školu, která sídlí ve městě nad 100 tisíc obyvatel, na které vyučují náboženství dva učitelé. Oba byli ochotní poskytnout mi rozhovor o své práci učitele náboženství.

První z nich se uskutečnil 20.3.2019 s panem Romanem přímo na půdě školy. Pan Roman je učitelem náboženství již 14 let, má zkušenosti s výukou na státní škole, působil také jako katecheta a od roku 2012 učí na církevní střední škole. Na škole působí také jako spirituál.

Druhý rozhovor s panem Davidem proběhl 21.3.2019 rovněž na půdě školy. Pan David je učitelem náboženství již 24 let. Začínal v roce 1995 jako katecheta, má také zkušenost s výukou na státní základní škole. V roce 1996 nastoupil na místo učitele na církevní střední škole, kde vyučoval náboženství a občanskou výchovu. Od roku 2004 je na škole také ředitelem, ovšem stále náboženství vyučuje.

S oběma respondenty jsem vedla polo-strukturované rozhovory na základě předem stanovených tematických okruhů, které jsem následně přepsala do písemné podoby (viz přílohy práce). Přepsané rozhovory jsem v rámci zvolené tematické analýzy převedla do kódů a z nich jsem dále zpracovala závěry své práce.

3.1 Proces kódování

Tabulka vytvořených kódů:

Specifické charakteristiky žáků církevní školy	Inteligentní a otevření žáci	<i>V té tercii jsou to, i když jsou strašně fajn, jsou to fakt strašně chytrý děcka a, jsou otevřený, je s nima sranda... (Roman)</i>
	Žák jako osobnost přemýšlející sama za sebe	<i>...byly ještě tendence pokoušet se o výuku náboženství ve smyslu té výchovy formou třeba nepovinného předmětu nebo povinně volitelného předmětu a v okamžiku, kdy jsme šli touhle cestou, tak žáci ten předmět bojkotovali, byli velice kritičtí a vůbec se nebáli říct učiteli otevřeně do očí, tedy slušnou formou, že takhle jako ne, že jim nikdo nebude nic nutit, v tom smyslu, že je</i>

		<i>nebude vychovávat. (David)</i>
	„Audiovizuální“ žáci	<i>...žáci se stali žáky audiovizuálními. (David)</i>
Vlastní typologie žáků	„Ignoranti“	<i>...máte žáky, pro které je vrchol výuky, že ho učitel nenapomene, když si v poslední lavici hraje s mobilem. (Roman)</i>
	„Filosofové“	<i>Máte žáky, kteří jsou nesmírně hloubaví a jdou do problému... (Roman) Mám tedy zkušenost, že dost často řada těch našich žáků, hledá, je otevřená, upřímně se ptá a tam se nám tedy daří je podchytit. (David)</i>
	„Neovlivnitelní“	<i>...máte žáky, kteří berou křesťanskou etiku prostě jako jeden z předmětů, kterým se nechtějí nechat moc ovlivnit... (Roman)</i>
	„Nehlubaví“	<i>...a máte žáky, kteří prostě poslouchají, protože jim to připadá zajímavé... (Roman)</i>
Charakteristika vlastní role učitele náboženství	Dobrá pocit z výuky vzhledem k charakteru žáků	<i>...strašně pěkně se u nich učí... nějakou práci uděláme... (Roman)</i>
	Nejsem jenom učitel, ale člověk otevřený pro vztahy	<i>Takže já tady nemůžu být jako ten striktní učitel na vědomosti a nazdar, takže s nimi chci takový nějaký normální lidský vztah... (Roman) ...mám s naprostou většinou studentů dobré vztahy, pak jsou samozřejmě lidi, kterým ten můj styl nesedí, to samozřejmě chápou, ale nemyslím, že bych s někým byl vyloženě nepřítel, to ne. (Roman) Vždycky jsem se snažil k těm dětem přiblížit, nějak je oslovit jako člověk, zaujmout je, ukázat jim, že obor, který učím, učím rád, že to je něco, co mi něco přineslo, co mě někam posunulo... (David)</i>
Vztah výuky a výchovy v předmětu náboženství	Předmět religionistika není jen o výuce	<i>...není to jen o té výuce. (Roman)</i>
	Vzdělání je víc než výuka	<i>Takže tohle je takový třetí bod, který vnímám pod tím vzděláním, aby to nebyly jen nějaké mrtvé vědomosti, které se naučí, napíšou test a už je v životě nepoužijí... (Roman) A kromě teda toho aspektu vzdělávacího je tam tedy ten aspekt výchovný... (David)</i>
Požadavky na učitelskou osobnost	Citlivé osobní nastavení učitele na duchovní rozměr života	<i>...já jsem k tomu přirozeností nějak jako tíhnul, protože si myslím, že jsem na tyhle duchovní věci nějakým způsobem citlivý. (David)</i>

	Uvědomění si svých možností a nalezení vlastního úkolu	<i>Když jsem vlastně začal studovat na teologii, na teologické fakultě přímo ten obor učitel náboženství a etiky, tak jsem si uvědomoval, že jsou dvě základní možnosti. Buď působit jako katecheta, učit někde náboženství ve farnosti, nebo pár hodin na základce, a nebo jít jinou cestou, jít na církevní školu a tam působit jako učitel... (David) ...já vidím svoji roli opravdu jako učitele v klasické kamenné škole, který teda bude učit náboženství. (David)</i>
	Ideály versus realita	<i>Já už jsem pak, tak jak šly roky studia a začal jsem pracovat, trošku opustil ty ideály, začal jsem o věcech uvažovat racionálně a začal jsem tedy pracovat s faktem, že věřící jsou ve společnosti v menšině, že ta společnost se někde vyvíjí ekonomicky a ty ideály polistopadové ustupují do pozadí... (David)</i>
	Připravenost k evangelizaci	<i>A samozřejmě, pokud člověk narazí na děcka, která přirozeně mají zájem, ptají se, tíhnou, jsou otevřená, tak nenásilně evangelizovat, nabídnout jim tu možnost setkat se s Kristem, přijmout křesťanství. (David) ...nabízet dětem možnost vstoupit do lůna církve, přijmout Krista, křesťanství... (David) Mám tedy zkušenost, že dost často řada těch našich žáků, hledá, je otevřená, upřímně se ptá a tam se nám tedy daří je podchytit. (David)</i>
Specifika předmětu náboženství na české církevní škole	Napětí mezi zájmem žáků a potřebou je něco naučit	<i>Ta děcka v tomhle věku jsou v obrovském rozletu a pro ně je to získávání dalších zkušeností, že někde ve světě se něco dělá trošičku jinak, samozřejmě tam je ještě určitá touha po exotice, oni zjistí, že třeba hinduismus je strašně krásný, pestrý a barevný a baví je to do té chvíle, než zjistí, že se z toho musí taky něco naučit. (smích)... (Roman)</i>
	Východiskem pro výuku je zkušenost s mladými lidmi	<i>Myslím si, že odpověď na tu vaši otázku je právě ta zkušenost s těmi mladými... (Roman)</i>
	Východiskem pro výuku je zrání vlastní učitelské osobnosti	<i>... a možná taky moje dozrávání. (Roman)</i>
	Odmítnutí direktivního způsobu výuky	<i>...že takový ten klasický způsob „my vám teď řekneme, jak to je a vy tomu všichni budete věřit“, že ten prostě nefunguje a je to k ničemu, takhle si akorát naděláme</i>

		<i>nepřátele... (Roman)</i>
Prvky multináboženského učení	Zprostředkování solidních informací včetně kontroverzních témat	<p><i>Pro mě je cíl těm dětem zprostředkovat nějaký solidní informace... ..nebojím se ani kontroverzních témat... ..třeba teď v sextě bereme už otázku etiky interrupce, v septimě potom závislost na pornografii, v terciích bereme křížové výpravy, jako ty kontroverzní témata z křesťanské historie... (Roman)</i></p> <p><i>...tak jsem chtěl jednak děti tady v tom citlivém věku vůbec informovat... (David)</i></p> <p><i>... podávat informace... (David)</i></p> <p><i>... vyučujeme s cílem žáky něco naučit, aby na konci toho ročníku opravdu něco věděli, něco si zapamatovali, případně zájemci, aby zvládli maturitní zkoušku. (David)</i></p> <p><i>Ale je to v první řadě předmět, který vůbec vysvětluje základní pojmy, co to je víra, co to je důvěra, co je církev a vůbec seznamuje s tím, kdo je Kristus, co je bible, co jsou a, odbourává předsudky. Takže je to informační, všeobecně vzdělávací. (David)</i></p>
	Znalosti o náboženstvích jsou předpokladem jejich reflexe	<p><i>V rámci těch reforem jsem udělal takovou změnu, že jsme to posunuli. Původně totiž byla světová náboženství v septimě, ale blbě je to, že ta světová náboženství nejsou ani tak o tom jít do hloubky, jako spíš do šířky, člověk prostě potřebuje základní penza vědomostí, je to o tom se to naučit, je to informace o nějakém náboženství a já jsem to přesunul do kvarty, protože tam to třeba ještě není tolik, že by studenti přemýšleli na hloubku, ale daleko snáz jim jde třeba ta šířka a pro ně je to zajímavý... (Roman)</i></p> <p><i>...tak jsem chtěl jednak děti tady v tom citlivém věku vůbec informovat, dát jim informace, o tom, co to je víra, co je křesťanství, kdo je Kristus, co to je církev, jaké bohatství tam vlastně můžeme najít, jak nás to může v životě pozitivně ovlivnit nebo vést. (David)</i></p>
	Boření předsudků	<p><i>...první věc, zbořit různé předsudky, ty lidi se setkávají v médiích, v domácnostech s takovými hodně nepodloženými informacemi prostě pochybného charakteru. (Roman)</i></p> <p><i>...děti, jejich rodiče i celá společnost mají velké předsudky, já už jsem tam pak vědomě pracoval s tím, že bych chtěl odbourávat tyhle předsudky, tu neznalost, aby prostě lidi a děti se dívali na křesťanství nějak pozitivně, otevřeně. (David)</i></p>

		<p><i>...je nesmírně důležité odbourávat předsudky... (David)</i> <i>Pořád tam i je to odbourávání předsudků... (David)</i></p>
Kultivace vztahu učitel – žáci	Vybudování „normálního lidského vztahu“	<p><i>Ta druhá věc je, že bych s nimi chtěl vytvářet nějaký normální lidský vztah, já jsem tady jako spirituál, nejen jako učitel, ale i jako školní kaplan a ve chvíli, kdy třeba ty děcka mají nějaký problém a chtějí ho nějak řešit a třeba to nejde úplně s učiteli, nebo nejde to s rodiči, tak chodí za mnou. (Roman)</i></p>
Prvky intranáboženského učení	Přesah do života žáků	<p><i>A potom to třetí (předsudky, normální vztah) a aby si z toho odnesly něco, pro svůj osobní život. (Roman)</i> <i>...současně opravdu působit na chování, vychovávat, jít určitým příkladem a zdůrazňovat morálku, morální pravidla, desatero, to považuju za hrozně důležité. (David)</i> <i>Snažím se poukazovat na to, že je dobré chovat se podle nějakých pravidel, podle nějaké morálky, chovat se tak aby se člověk nemusel za své chování stydět, když to řeknu velice jednoduše po skautsku, že má být určitá jednota mezi našimi myšlenkami, slovy a skutky. To co, myslím, to říkám a podle toho jednám. (David)</i></p>
Dialogický charakter výuky – prvky internáboženského učení	Porozumět důvodům pro křesťanské postoje	<p><i>Mně nejde o to, jaký budete mít postoj vy, samozřejmě můžete to nějak vidět, život je složitý, máte jiné zkušenosti než já, ale mým cílem je, abyste věděli, proč křesťanská etika říká ne... (Roman)</i></p>
	Dialog nenarušuje lidský vztah	<p><i>A myslím si, že když odcházím z těch hodin, že mezi námi není třeba názorový konflikt, já respektuju, že oni mají nějaký názor, ale zároveň po nich chci, aby oni respektovali, že já tady prezentuju něco.. (Roman)</i> <i>Myslím si, že tomu osobnímu vztahu vůbec nevadí, že se neshodneme. (Roman)</i></p>
	Porozumět křesťanství jako nabídce cesty	<p><i>...ale zároveň abyste věděli, co třeba nabízí, že je třeba i jiná cesta. (Roman)</i> <i>...myslím, že to je hlavně způsob uvažování. Křesťanská etika, což je takovéto jádro... plus ještě další věci, tak je to způsob uvažování, že ne vždycky jsou věci tak úplně jednoduché a někdy, abych mohl jít pod povrch věcí, tak mi v tom ta křesťanská etika může pomoci v konkrétním řešení problému, třeba v tom případě eutanazie, tak že neexistuje jen takováto dichotomie jak to má hezky Marek</i></p>

		<p><i>Vácha, že existuje jen eutanazie a nebo dlouhé bolestivé umírání, ale že tady existují i jiné cesty a to si myslím, že v těch etických tématech a v křesťanství je strašně důležité, protože říkáme, pojďme se podívat, jestli nejsou u nějakého problému i jiné cesty řešení. A tenhle způsob uvažování, křesťanský kritický způsob uvažování, to si myslím, že v těch studentech zůstává. (Roman)</i></p> <p><i>Tím že s žáky vyjedeme mimo školu, jsme s nimi v osobním kontaktu, tak si myslím, že se daří je oslovit hlouběji a pak záleží hodně na nich, jestli jsou tomu nenásilnému volání otevření a mají zájem. (David)</i></p>
	Porozumět křesťanství jako konstantní hodnotě	<p><i>...tak se snažím dětem ukazovat, že víra, křesťanství jsou určitou hodnotou, konstantní hodnotou, kterou nenahodává zub času. (David)</i></p>
	Výuka náboženství je kompromis mezi zájmem žáků a křesťanským poselstvím	<p><i>...protože jsem si uvědomil, že já tady nejsem od toho, abych tady někomu cpal něco, co chci já. Já potřebuju, najít kompromis, abychom se sešli na tom, co je zajímavé pro ně i co na to říká ta etika, nebo to křesťanství. (Roman)</i></p>
Podpora kritického myšlení – prvky intranáboženského učení	Vedení ke kritickému způsobu myšlení žáků	<p><i>...a ty lidi místo aby nějak přemýšleli nějak kriticky, tak si vlastně automaticky řeknou – jo to je blbost, o tom vůbec nebudeme myslet. (Roman)</i></p> <p><i>...vlastně největším vyznamenáním pak pro mě je, když po letech nějaký absolvent přijde a dá mi tu zpětnou vazbu, že buď jsem ho donutil přemýšlet, nebo že jsem ho vyprovokoval, jak se zajímat o ty věci, takže to je potom asi taková ta příjemná zpětná vazba. (David)</i></p> <p><i>...a především snaha učit žáky kriticky myslet, přemýšlet o věcech, aby se nenechali zmanipulovat. (David)</i></p> <p><i>Ono se to dá udělat i dneska, protože svět médií je velice složitý, to jak se vyjadřují politici v rámci politické korektnosti, budu citovat jednu kolegyni: to je hnus fialovej, a myslím si, že i v dnešní době je to potřeba velice kriticky číst politiky, číst média, číst internet a právě kritické myšlení je asi jediná cesta, která nám umožní neutopit se v té bezbřehosti internetu a politické korektnosti, kdy vlastně nesmíte říct nic. Člověk nesmí říct, že bílá je bílá a černá je černá, což si myslím, že úplně není v pořádku. (David)</i></p>
	Odsouzení	<p><i>Tady pokud se nemýlím byla prima, sekunda –</i></p>

	přístupu k výuce jako k teologickému studiu – nevychází se z otázek žáků	<i>úvod všeobecný a starý zákon, tercie – nový zákon, kvarta byly křesťanské církve, bylo tu strašně moc pravoslavi, to byla taková malá teologie tady, pak byly nekřesťanské církve, teda respektive náboženské společnosti, a pak se to nějak probíralo úplně celé znova, takovým jako záhadným způsobem, v rámci té spirály, která je pochopitelná, bohužel u tohohle předmětu.. pak byla filosofie a v oktávě byly sekty, pokud se nemýlím. No a já když jsem sem přišel, tak jsem přišel do té septimy a viděl jsem, tam se bral Skalický Po stopách neznámého boha, to je nesmírně hutný kvalitní text, to aby člověk pochopil jeden odstavec, musí si ho přečíst čtyřikrát. No a já jsem zjistil, že to ty děcka vůbec nezajímá. Aposteriorická a aprioristická definice náboženství třeba. Jednak jim to k ničemu nebude, pokud nebudou studovat vyloženě religionistiku a hlavně je to vůbec nezajímalo... (Roman)</i>
Prvky internáboženského vzdělávání	Náboženství jako výzva pro hlubší otázky nevěřících žáků	<i>Třeba v sextě bereme konkrétní etiku a bereme desatero, dneska bych klidně to desatero nazval „Desatero pro nevěřícího“, protože bereme třeba první slovo - Nebudeš mít jiného boha mimo mne, tak jasně, v křesťanství je jasné, co to znamená, ale co to může znamenat třeba pro nevěřícího, taková velká výzva, velká věta – buď opatrný, co si zvolíš za boha, co uděláš ve svém životě bohem, aby ses nesklonil před nějakou modlou a podobně. (Roman)</i>
	Náboženství jako různé úhly pohledu na všelidské problémy	<i>Třeba když se bavíme o lidských právech, nebo bereme politickou etiku a tak se samozřejmě dá strašně hezky podívat na to, jak to vidí třeba různé náboženské systémy. Třeba v otázce lidských práv v hinduismu, tam se moc na to odvolávat nedá, ale zase na druhou stranu třeba v konfucianismu je ideál lidství, dokonalého člověka, takže tam se na to odvolat můžeme. Pak třeba v septimě, tam je jedno z takových velkých témat vztah mezi vědou a vírou, věda a náboženství, jak je to tedy, geneze, první kapitoly, je bible historická kniha nebo není, kreacionismus a evolucionismus. Hodně čerpám z Marka Váchy, velmi chytrý člověk. Pro hodně lidí třeba v té septimě je překvapením, že ty první kapitoly bible, že tomu taky křesťan může nevěřit, že by to takhle přesně bylo. A ono je</i>

		<i>to potřeba vědět. Taky se díváme na to, jak ostatní náboženství třeba vnímají vznik světa, některá to neřeší vůbec, některá mají podobně nějaké báje a tak. Takže tam se dá odvolávat na tyhle věci. (Roman)</i>
	Náboženství jako cesta k mravní výuce	<i>...a viděl jsem, že tam chybí jakýkoliv náboženský vzdělání. Ty věci mě hodně zajímaly, protože najednou po listopadu se začalo mluvit o všem – o první republice, o církvi, křesťanství, což byly věci, které mě vždycky nějak podvědomě zajímaly a přitahovaly. Tak v takovém tom opojení těmi ideály a tou atmosférou jsem si řekl: dobře, ve škole to chybí, chybí tady nějaká morálka, nějaká mravní výchova, tak já to vystuduju ten obor učitel náboženství, budu to učit, budu se podílet na obrodě teda národa, obrodě společnosti, opravdu tam velkou roli hrály ideály, a tím jako přispěju ke společnému dílu a budeme se mít všichni dobře jako za tatíčka Masaryka. (David)</i>
Zřizovatel	Zřizovatel preferující budování dobrých mezilidských vztahů	<i>... ani s předchozím panem biskupem, ten byl moc rád, že k těm studentům si dokážu najít cestu, že se spolu dokážeme domluvit... (Roman)</i>
	Zřizovatel preferující nedirektivní způsob výuky	<i>...a současný biskup, ten je velmi chytrý a ví, že takový ten klasický způsob „my vám teď řekneme, jak to je a vy tomu všichni budete věřit“, že ten prostě nefunguje a je to k ničemu. (Roman)</i> <i>...oni k tomu přistoupili tak, že by bylo chybou náboženství, křesťanství, tyto věci žákům nutit direktivně, vychovávat je ve víře, když o tom nic neví, takže byla zvolena cesta toho předmětu religionistika, což je předmět všeobecně vzdělávací, který přesahuje do historie, geografie, literatury.. samozřejmě, že v něm máme teologické disciplíny a zabýváme se náboženstvím, ale není to náboženská výchova v tom smyslu, že bychom na školu přijímali jen děti z věřících rodin, které bychom dále formovali. (David)</i>
	Zřizovatel ochotný diskutovat nad podobou výuky	<i>A co se týká našeho zřizovatele, tak vůči škole v tomhle směru jedná velice pozitivně, to znamená, probíhala tady a probíhá nějaká diskuze nad tím, co učit, jak to učit, z jakých knížek a podobně. (David)</i> <i>Máme napsané dříve osnovy, nyní tedy školní vzdělávací plán a co jsem chtěl říct, že</i>

		vždycky ty osnovy postaru, nebo dneska školní vzdělávací plán jsme diskutovali v rámci předmětové komise vyučujících religionistiky a diskutovali jsme ty věci vždycky třeba s biskupským vikářem pro školství, nebo přímo s oběma biskupy. Musím říci, že jsem z těch schůzek měl vždycky jako radost, protože oba biskupové přistupovali k těm věcem zodpovědně, otevřeně a ten materiál, který se nějakým způsobem otevřeně samozřejmě vyvíjel od toho roku 1992, tak je stále živý. (David)
--	--	---

4 Závěr z analýzy: Výuka náboženství na církevní škole: od informace k formaci

Podle respondentů musí učitel náboženství na církevní škole především vycházet ze **specifik tohoto předmětu**, která souvisí s *napětím mezi zájmem žáků a potřebou je něco naučit*, s *dosavadními zkušenostmi učitelů s mladými lidmi*, ale také se *zráním vlastní učitelské osobnosti*. Na začátku musí také učitel zvolit obecnou formu výuky. Respondenti považují za východisko *odmítnutí direktivního způsobu výuky*.

Učitel náboženství na církevní škole musí vzít také v úvahu **specifickou charakteristiku žákovské skupiny** (ve výzkumu to byly tyto: *inteligentní a otevření žáci*, *žák jako osobnost přemýšlející sama za sebe*, *žáci „audiovizuální“*, *„ignoranti“*, *„filosfové“*, *„neovlivnitelní“* a *„nehlobaví“*) a z té odvodit **požadavky na vlastní učitelskou osobnost** (ve výzkumu to bylo *citlivé osobní nastavení učitele na duchovní rozměr života*, *uvědomění si svých možností a nalezení vlastního úkolu*, *ideály versus realita a připravenost k evangelizaci*). Na základě těchto východisek se učitel rozhoduje pro cíle a metody výuky.

Učitelé ve výzkumu formulovali cíle nejen informační co do vztahu k různým světovým náboženstvím (**prvky multináboženského učení**), ale za stejně hodnotné považovali **kultivaci osobního vztahu mezi učitelem a žáky**, konkrétně *vybudování „normálního lidského vztahu“*, **podporu kritického myšlení** (*podpora kritického myšlení*, *odsouzení přístupu k výuce jako k teologickému studiu*) a **transfer do vlastního života** jako **prvek intranáboženského učení**. Jako důležitá kategorie se zde

objevil take **dialogický způsob výuky** (především jako *porozumění důvodům pro křesťanské postoje, dialog nenarušující lidský vztah, porozumění křesťanství jako nabídce cesty a jako konstantní hodnotě, výuka náboženství jako kompromis mezi zájmem žáků a křesťanským poselstvím*). Zejména v metodách práce se tedy respondenti dotkli používání prvků **multináboženského učení** jako *zprostředkování solidních informací včetně kontroverzních témat, reflexe náboženství skrze znalosti a boření předsudků*, nicméně dialogický charakter výuky považovali za důležitou metodu, která vede **k internáboženskému učení žáků**, skrze které může být náboženství ukázáno *jako výzva pro hlubší otázky nevěřících žáků, jako různé úhly pohledu na všelidské problémy* a také jako *cesta k mravní výuce*. Učitelé přitom vycházeli z konstatování, že **náboženská výuka je současně také výchovou**, respektive, že vede nejen ke vzdělání. **Intranáboženský způsob** je přítomný v kategoriích *přesah do života žáků* a **podpora kritického myšlení**.

Vlastně ani jednu kategorii multináboženského, internáboženského a intranáboženského učení neužívali učitelé explicitně, přesto popsali dobře jejich znaky tak, jak se v jejich výuce doplňují. Předmět náboženství je přitom oficiálně podáván jako religionistika, nejde však o vysloveně religionistický charakter předmětu. Ze strany **zřizovatele** je takovýto způsob výuky podle respondentů respektován, což se potvrdilo v kategoriích *zřizovatel preferující budování dobrých mezilidských vztahů, nedirektivní způsob výuky* a *ochotný diskutovat nad podobou výuky*.

Respondenti tak představili vyvážený způsob didaktické práce v předmětu náboženství, ve které se prolínají způsoby multináboženského, internáboženského a intranáboženského vyučování, ovšem s respektováním charakteru žakovské skupiny, která má často minimální náboženskou zkušenost a považuje se převážně za nevěřící. Současně ukazují na nároky, které to ovšem klade na učitele v osobní oblasti, především co do **charakteristiky vlatní role učitele náboženství** (ve výzkumu definované kategoriemi *dobrý pocit z výuky vzhledem k charakteru žáků* a *učitel jako člověk otevřený pro vztahy*). Takový způsob sice začíná u informací o světových náboženstvích, nenápadě však uvádí do hry otázky spojené s osobním zráním žáků.

Na základě tohoto závěru tedy konstatuji, že výzkum odpověděl jak na hlavní výzkumnou otázku, tak na výzkumné otázky dílčí, a sice v nájsledujícím smyslu:

Na otázku *Jak vnímají učitelé náboženství na církevní škole aspekty internáboženského, multináboženského a konfesního vzdělávání ve výuce náboženství?* odpovídá výzkum, že učitelé, ač nepojmenovávají jednotlivé aspekty náboženské výuky explicitně, využívají je ve svém způsobu didaktické práce zároveň s respektováním charakteru žákovské skupiny. Přítomnost fenoménů multináboženského, internáboženského a intranáboženského učení byla výzkumem potvrzena. Konfesní způsob výuky se na zkoumané škole nevyskytuje.

Na podotázku odpovídá výzkum takto:

Jak se k výuce náboženství staví zřizovatel školy? Zřizovatel školy respektuje zvolený způsob výuky a ochotně o podobě výuky komunikuje s vedením školy i jednotlivými učiteli.

Jaký způsob výuky preferují učitelé náboženství a proč? Dotazovaní učitelé náboženství využívají symbiózu aspektů jednotlivých fenoménů náboženské výuky a preferují dialogický charakter výuky, protože si myslí, že budování dobrých mezilidských vztahů je stejně důležité jako informativní rozměr výuky.

Jaký je cíl výuky náboženství konkrétních učitelů? Respondenti uvedli, že jejich cílem je předávání solidních informací, mravní výchova žáků s přesahem do jejich osobního života, boření předsudků, budování dobrých lidských vztahů.

Jaké metody učitelé náboženství používají? Učitelé využívají klasických edukačních metod, jako je například výklad, prezentace apod., a pracují s dialogickým charakterem výuky, využívají dobrých vztahů s žáky pro tvorbu bezpečného prostředí, kde bude možné otevírat i kontroverzní témata, hovořit o citlivých tématech atd.

Z pohledu učitelů, jak žáci na náboženskou výuku reagují? Učitelé ve výzkumu uvedli, že žáci reagují ve většině pozitivně. Pracují se specifickými charakteristikami žáků na církevní škole, které v rámci rozhovorů také blíže definovali, aby se mohli přiblížit jednotlivým žákům a působit na ně nejen z pozice autority, ale i skrze mezilidské vztahy. Žáci takový způsob výuky přijímají vesměs kladně.

Závěr

Ve své práci se zabývám tématem Problém internáboženského, multináboženského a konfesního vzdělávání na církevních školách v České republice. Jednotlivé kapitoly se týkají školy z pohledu obecných kurikulárního dokumentů, náboženského vzdělávání v prostředí české školy vůbec, charakteristiky a požadavků na učitele náboženství, církevní školy z pohledu církevních dokumentů a samotné výuky náboženství. Kapitola o výuce náboženství je rozdělena dle jednotlivých fenoménů, tedy na konfesní výuku, mononáboženské učení, multináboženské učení, internáboženské učení a pro potřeby své práce jsem přidala ještě učení intranáboženské.

Cílem mé bakalářské práce je popsat náboženskou výchovu a fenomény multináboženského, internáboženského, intranáboženského a konfesního vzdělávání a zhodnotit, zda a jak se projevují ve výuce náboženství ve zkoumané škole.

Cíle jsem dosáhla jednak prostřednictvím teoretického popisu fenoménů a rozboru role učitele náboženství, dále prostřednictvím kvalitativního výzkumu na konkrétním církevním gymnáziu.

Mohu uzavřít, že na zkoumané škole dochází k prolínání jednotlivých fenoménů s výjimkou konfesní výuky, která má své místo v církevních školách, kam docházejí věřící žáci a jsou tedy vyučováni katolické víře, nebo přímo v rámci farností, které nabízejí katechezi. Fenomény multináboženské, internáboženské a intranáboženské výuky na zkoumané církevní škole, kterou navštěvují převážně nevěřící žáci, jsou rovnoměrně zastoupeny. Učitelé využívají prvků jednotlivých fenoménů, propojují je a vytváří tak ucelený a smysluplný rámec náboženské výuky. Učitelé nahlíží žáky jako individuální osobnosti a kromě zprostředkování informací si kladou za cíl také výchovné působení, které vede k osobnímu rozvoji žáků na rovině morální i etické. Učitelé považují za velmi důležitý přesah výuky do života žáků. Výuka se soustřeďuje na kontroverzní témata, boření předsudků a zprostředkování legitimních informací nejen o jednotlivých náboženských systémech, ale i o víře jako takové, a na to, co může víra člověku přinést. Pro učitele zkoumané školy není hlavním cílem především informovaný žák, ale jdou dále a snaží se vzbudit v žácích kritické myšlení a nabízí jim křesťanskou etiku jako možnost nahlížení na všelidské problémy. Tato optika pak dává žákům možnost lépe se orientovat nejen ve společnosti, jejíž hodnoty jsou dle mého

názoru špatně čitelné, nebo plytké, ale také ve svém vlastním nitru. Žáci tak mohou docházet poznání v osobní i společenské rovině a rozvoj jejich osobnosti může snáze probíhat na všech čtyřech rovinách, tedy na biologické, psychologické, sociální i spirituální úrovni.

Zdroje

Knižní zdroje

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 8. vyd., (1. opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-29-8.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-711-3089-3.

ENGEBRETSON, Kath. *International handbook of inter-religious education*. New York: Springer, c2010. International handbooks of religion and education, v. 4. ISBN 978-1-4020-9273-2.

LUŽNÝ, Dušan a Zdeněk R. NEŠPOR. *Náboženství v menšině: religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha: Malvern, 2008. ISBN 978-80-87580-08-0.

MALÝ, Tomáš. *Pedagogika: úvod do pedagogické praxe pro vychovatele a rodiče*. 2., nezměn. vyd. Řím: Křesťanská akademie, 1985

MUCHOVÁ, Ludmila. *Budete mými svědky: dialogické rozvíjení křesťanské identity ve světonázorově pluralitní společnosti – pedagogická výzva*. Brno: Kartuziánské nakladatelství a vydavatelství, 2011. ISBN 978-80-86953-82-3.

MUCHOVÁ, Ludmila. *Cíle a cesty k hlubšímu lidství: didaktika náboženství v České republice pro 21. století*. České Budějovice: Petrinum, 2016. ISBN 978-80-87900-05-5.

MUCHOVÁ, Ludmila. *Morální výchova v nemorální společnosti?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. ISBN 978-80-7325-386-8.

MUCHOVÁ, Ludmila. *Náboženská edukace v současné společnosti*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2009. ISBN 9788080844257.

MUCHOVÁ, Ludmila. *Náboženská výchova ve službě české škole*. Brno: Ve spolupráci s Centrem pro katechezi ostravsko-opavské diecéze vydal Jiří Brauner, Kartuziánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-901-9437-0.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2.*, aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: úprava RVP ZV na základě novely školského zákona, požadavků Evropské komise a Akčního plánu inkluzivního vzdělávání MŠMT na období 2016 – 2018. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. 2017.

Studia theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2008, **10**(2 (32 průběžně). ISSN 1212-8570.

Všeobecné direktorium pro katechizaci. Praha: Sekretariát české biskupské konference, 1998.

Elektronické zdroje

Zákon č.561/2004 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online]. 2018 [cit. 2019-01-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast1>

About thematic analysis. *The University of Auckland* [online]. Auckland, New Zealand [cit. 2019-04-12]. Dostupné z: <https://www.psych.auckland.ac.nz/en/about/our-research/research-groups/thematic-analysis/about-thematic-analysis.html>

Přílohy

Rozhovor č.1 – pan Roman

Jak dlouho se věnujete výuce náboženství?

No.. Já teď přemýšlím, co počítat. Já náboženství učím v podstatě bez přestávek od roku 2005.

A to jen v rámci církevních škol?

Ne, ne, ne. Nejdřív jsem učil náboženství na základní škole, to bylo na Ch., tam chodilo strašně moc dětí...

To tedy byla necírkevní škola, státní?

Na státní. Tím jako to bylo Ch., takové tradiční, tak tam chodilo strašně moc dětí různého věku. Potom jsem šel do R., tam jsem učil náboženství normálně na faře. Potom jsem přišel sem na střední školu, tady jsem učil asi dva roky, pak mě přeložili do jiného města, to jsem pak učil jen tam, protože jezdit zase zpátky sem bylo hrozný. A pak mě pan biskup přeložil z A. sem na plný úvazek a to byl rok 2012. A to už jsem učil poměrně hodně, teď vlastně učím všechny od terciie výš až do oktávy.

To je dost široké věkové rozpětí.

Je. V té tercii jsou to, i když jsou strašně fajn, jsou to fakt strašně chytrý děcka a strašně pěkně se u nich učí, jsou otevřený, je s nima sranda, nějakou práci uděláme, ale není to jen o té výuce.

Určitě. K tomu se taky dostaneme, když teď říkáte, že to není jen o výuce, tak to je vlastně pro vás ten nejdůležitější cíl, když jdete do hodiny.

No, já to řeknu blbě, ale myslím to dobře. Pro mě je cíl těm dětem zprostředkovat nějaký solidní informace, nebojím se ani kontroverzních témat, třeba teď v sextě bereme už otázku etiky interrupce, v septimě potom závislost na pornografii, v terciích bereme křížové výpravy, jako ty kontroverzní témata z křesťanské historie, takže nebojím se kontroverzních témat. Ale to jsou tedy ty solidní informace, které mají takové tři podetapy: první věc, zbořit různé předsudky, ty lidi se setkávají v médiích, v domácnostech s takovými hodně nepodloženými informacemi prostě pochybného charakteru. Ta druhá věc je, že bych s nimi chtěl vytvářet nějaký normální lidský vztah, já jsem tady jako spirituál, nejen jako učitel, ale i jako školní kaplan a ve chvíli, kdy třeba ty děcka mají nějaký problém a chtějí ho nějak řešit a třeba to nejde úplně s učiteli, nebo nejde to s rodiči, tak chodí za mnou. Takže já tady nemůžu být jako ten striktní učitel na vědomosti a nazdar, takže s nimi chci takový nějaký normální lidský vztah. A potom to třetí (předsudky, normální vztah) a aby si z toho odnesly něco, pro svůj osobní život. Třeba v sextě bereme konkrétní etiku a bereme desatero, dneska bych

klidně to desatero nazval „Desatero pro nevěřícího“, protože bereme třeba první slovo - Nebudeš mít jiného boha mimo mne, tak jasně, v křesťanství je jasné, co to znamená, ale co to může znamenat třeba pro nevěřícího, taková velká výzva, velká věta – buď opatrný, co si zvolíš za boha, co uděláš ve svém životě bohem, aby ses nesklonil před nějakou modlou a podobně. Takže tohle je takový třetí bod, který vnímám pod tím vzděláním, aby to nebyly jen nějaké mrtvé vědomosti, které se naučí, napíšou test a už je v životě nepoužijí.

Jak žáci na tenhle způsob komunikace, konfrontace s kontroverzními tématy reaguji?

Myslím, že dobře. Já když odcházím z hodiny, já jim to vyloženě říkám, teď bereme v sextě tu problematiku interrupcí, jsem říkal: Mně nejde o to, jaký budete mít postoj vy, samozřejmě můžete to nějak vidět, život je složitý, máte jiné zkušenosti než já, ale mým cílem je, abyste věděli, proč křesťanská etika říká ne, ale zároveň abyste věděli, co třeba nabízí, že je třeba i jiná cesta. Pro ty děcka je vlastně naprosto nemyslitelný, že to dítě se třeba dá donosit, dá se dát k adopci, instituce utajených porodů, různé krizové linky a podobně. Podobně jako eutanazie, křesťanská etika říká „eutanazie ne“, protože si vážíme lidského života, ale tak komu co nabídneme? No dobře, nabídneme hospicové služby, které dává nemocnému šanci dožít nějak bez bolestí, se zachováním lidské důstojnosti. A myslím si, že když odcházím z těch hodin, že mezi námi není třeba názorový konflikt, já respektuju, že oni mají nějaký názor, ale zároveň po nich chci, aby oni respektovali, že já tady prezentuju něco.. Myslím si, že tomu osobnímu vztahu vůbec nevádí, že se neshodneme.

Jakým způsobem se staví zřizovatel školy k takovému způsobu výuky?

Já myslím, že dobře.

Opravdu? Nesetkáváte se s tím, že by mu třeba více šlo o prosazování křesťanských hodnot?

Já myslím, že ne. Ani s předchozím panem biskupem, ten byl moc rád, že k těm studentům si dokážu najít cestu, že se spolu dokážeme domluvit a současný biskup, ten je velmi chytrý a ví, že takový ten klasický způsob „my vám teď řekneme, jak to je a vy tomu všichni budete věřit“, že ten prostě nefunguje a je to k ničemu, takhle si akorát naděláme nepřátele a ty lidi místo aby nějak přemýšleli nějak kriticky, tak si vlastně automaticky řeknou – jo to je blbost, o tom vůbec nebudeme myslet. Takže nemám s tím vůbec žádné problémy, naopak myslím, že mám podporu.

Jakým způsobem jste se k tomuto postoji dostal? Byly tam nějaké větší změny? Říkal jste, že jste vyučoval i na faře, tak to byla asi výslovně katecheze, máte zkušenost i ze ZŠ a SŠ, tak jestli byste dokázal dát dohromady nějaký vývoj, jakým způsobem se třeba lišila ta katechetická výchova od toho, co teď děláte tady.

Moc hezky jste to pojmenovala, to je vidět, že se tomu věnujete, že jsou dvě různé věci – katecheze a pedagogika. My jsme tohle probírali i na fakultě, nás učil V.E., jeho

hodiny mi toho hodně daly, takové ty klasické zásady - když člověk něco říká, musí vědět, co chce říct, ne tak, že povídám, dokud mě něco nenapadne a i u toho se občas přistihnu, že používám nějakou vycpávku, někdy je to dobré, je to fajn pro odvedení pozornosti, nějaký vtíp, zaujetí.. ale člověk musí vědět, co chce říct a musí to říct způsobem, kterému oni jsou schopni naslouchat.

Určitě, to by ale spíš byla nějaká metoda, jakým způsobem žákům něco předat. Já jsem se ale ptala na něco jiného, totiž jakým způsobem se měnily vaše cíle, co jste do náboženské výuky chtěl dát, jak se měnilo to hlavní, co jste chtěl dětem předat.

Co se týče obsahu..

Ano.

To je hezky vidět na té genealogii, jak se to vyvíjelo tady na škole. Tady pokud se nemýlím byla prima, sekunda – úvod všeobecný a starý zákon, tercie – nový zákon, kvarta byly křesťanské církve, bylo tu strašně moc pravoslaví, to byla taková malá teologie tady, pak byly nekřesťanské církve, teda respektive náboženské společnosti, a pak se to nějak probíralo úplně celé znova, takovým jako záhadným způsobem, v rámci té spirály, která je pochopitelná, bohužel u tohotohle předmětu.. pak byla filosofie a v oktávě byly sekty, pokud se nemýlím. No a já když jsem sem přišel, tak jsem přišel do té septimy a viděl jsem, tam se bral Skalický Po stopách neznámého boha, to je nesmírně hutný kvalitní text, to aby člověk pochopil jeden odstavec, musí si ho přečíst čtyřikrát. No a já jsem zjistil, že to ty děcka vůbec nezajímá. Aposteriorická a aprioristická definice náboženství třeba. Jednak jim to k ničemu nebude, pokud nebudou studovat vyloženě religionistiku a hlavně je to vůbec nezajímalo, tak jsem navrhl, abychom zrušili malou teologii, která tu byla, tady na začátku fungování školy učili bratři dominikáni, jenže studenty to vůbec nezajímalo, tak jsem říkal, že to musíme předělat. Myslím si, že odpověď na tu vaši otázku je právě ta zkušenost s těmi mladými a možná taky moje dozrávání, protože jsem si uvědomil, že já tady nejsem od toho, abych tady někomu cpal něco, co chci já. Já potřebuju, najít kompromis, abychom se sešli na tom, co je zajímavé pro ně i co na to říká ta etika, nebo to křesťanství.

Ale v rámci osnov výuky náboženství tady jsou také jiná náboženství než křesťanství.

Ano, to tady jsou taky.

Já se ptám, jestli to tam zůstalo po těch změnách.

Samozřejmě. V rámci těch reforem jsem udělal takovou změnu, že jsme to posunuli. Původně totiž byla světová náboženství v septimě, ale blbě je to, že ta světová náboženství nejsou ani tak o tom jít do hloubky, jako spíš do šířky, člověk prostě potřebuje základní penza vědomostí, je to o tom se to naučit, je to informace o nějakém náboženství a já jsem to přesunul do kvarty, protože tam to třeba ještě není tolik, že by studenti přemýšleli na hloubku, ale daleko snáz jim jde třeba ta šířka a pro ně je to

zajímavý. Oni pak nejsou v tom, že by měli šest let v kuse křesťanství, ale mají jeden rok obecný, pak starý zákon, nový zákon, pak světová náboženství a osvědčilo se to.

Proč se o to osvědčilo? Na čem to pozorujete?

Ta děcka v tomhle věku jsou v obrovském rozletu a pro ně je to získávání dalších zkušeností, že někde ve světě se něco dělá trošičku jinak, samozřejmě tam je ještě určitá touha po exotice, oni zjistí, že třeba hinduismus je strašně krásný, pestrý a barevný a baví je to do té chvíle, než zjistí, že se z toho musí taky něco naučit.. (smích)

A myslíte, že jim to pak pomáhá, když s nimi vedete vlastně filosofické rozhovory s těmi staršími ročníky? Jsou schopni zapojit poznatky z jiných náboženství? Využíváte je?

Já je využívám, když na ně odkazuji. Třeba když se bavíme o lidských právech, nebo bereme politickou etiku a tak se samozřejmě dá strašně hezky podívat na to, jak to vidí třeba různé náboženské systémy. Třeba v otázce lidských práv v hinduismu, tam se moc na to odvolávat nedá, ale zase na druhou stranu třeba v konfucianismu je ideál lidství, dokonalého člověka, takže tam se na to odvolat můžeme. Pak třeba v septimě, tam je jedno z takových velkých témat vztah mezi vědou a vírou, věda a náboženství, jak je to tedy, geneze, první kapitoly, je bible historická kniha nebo není, kreacionismus a evolucionismus. Hodně čerpám z Marka Váchy, velmi chytrý člověk. Pro hodně lidí třeba v té septimě je překvapením, že ty první kapitoly bible, že tomu taky křesťan může nevěřit, že by to takhle přesně bylo. A ono je to potřeba vědět. Taky se díváme na to, jak ostatní náboženství třeba vnímají vznik světa, některá to neřeší vůbec, některá mají podobně nějaké báje a tak. Takže tam se dá odvolávat na tyhle věci.

Ještě se vrátím k těm metodám. Už jsme o tom trochu mluvili, ale pokusím se to nějak shrnout. Pro vás je tedy důležité mít přátelský vztah s žáky, potom, aby žáci měli široký rozhled a dokázali se dívat na problém z více úhlů a dokázali o něm sami kriticky přemýšlet, pak samozřejmě předávání informací a nutných vědomostí, které k tomu potřebují. Přidal byste k tomu něco?

Asi ne, teď mě nic dalšího nenapadá, takhle je to všechno.

Na závěr se ještě pojd'me podívat na současnou mladou generaci, na to, jak žijí, v jakých podmínkách. Co si myslíte, že je z výuky náboženství pro ně nakonec nejdůležitější, co nakonec doopravdy mohou využít, co jim může pomoci se zorientovat, když se ta snaha podaří.

Tohle je potřeba rozdělit na několik věcí. Strašně špatně se u současné generace generalizuje, máte žáky, pro které je vrchol výuky, že ho učitel nenapomene, když si v poslední lavici hraje s mobilem. Máte žáky, kteří jsou nesmírně hloubaví a jdou do problému, máte žáky, kteří berou křesťanskou etiku prostě jako jeden z předmětů, kterým se nechtějí nechat moc ovlivnit, a máte žáky, kteří prostě poslouchají, protože jim to připadá zajímavé. Je to obrovská škála, obrovské rozdíly. Myslím si, že to, co jim může pomoci, když tedy odliším nějaké profesní věci, třeba maturanty religionistiky,

tak ti říkají, že třeba ty etické věci, ten způsob uvažování jim pak dál hodně pomáhá ve studiu. Myslím, že to jak můžu hodnotit, co mi říkají studenti, kteří už jsou vysokých školách a potkáváme se třeba někdy na pivo nebo tak, většinou je to moc fajn, protože mám s naprostou většinou studentů dobré vztahy, pak jsou samozřejmě lidi, kterým ten můj styl nesedí, to samozřejmě chápu, ale nemyslím, že bych s někým byl vyloženě nepřítel, to ne. No když se tedy vrátím k té mojí odpovědi, myslím, že to je hlavně způsob uvažování. Křesťanská etika, což je takovéto jádro, máme v kvintě obecnou, v sextě konkrétní, plus ještě další věci, tak je to způsob uvažování, že ne vždycky jsou věci tak úplně jednoduché a někdy, abych mohl jít pod povrch věcí, tak mi v tom ta křesťanská etika může pomoci v konkrétním řešení problému, třeba v tom případě eutanazie, tak že neexistuje jen takováto dichotomie jak to má hezky Marek Vácha, že existuje jen eutanazie a nebo dlouhé bolestivé umírání, ale že tady existují i jiné cesty a to si myslím, že v těch etických tématech a v křesťanství je strašně důležité, protože říkáme, pojďme se podívat, jestli nejsou u nějakého problému i jiné cesty řešení. A tenhle způsob uvažování, křesťanský kritický způsob uvažování, to si myslím, že v těch studentech zůstává.

Rozhovor č.2 – pan David

Jak dlouho se vlastně věnujete výuce náboženství?

Já jsem vlastně začínal v roce - jako soustavně, soustavně systematicky - 1995 v Č.B. jako katecheta, kdy jsem učil na základních školách asi dvě, tři hodiny týdně, ale opravdu celý školní rok od září do června. Pak od roku 1996 kdy jsem tady ve městě nastoupil na místo učitele religionistiky a občanské výchovy, potažmo společenských věd, tak učím do současnosti do roku 2019, čili už je nějaký ten pátek.

Takže už to je docela dlouho. Proč, nebo co vás k tomu vedlo, že jste chtěl vyučovat náboženství, říkal jste, že jste začínal jako katecheta, tak to je opravdu velmi cílená práce konkrétní..

Takhle, to souvisí asi s takovou tou dobou ve společnosti, s tou náladou kolem listopadu 1989, kdy najednou došlo k ohromné změně, my jsme jako středoškoláci jezdili do Prahy, z Prahy k nám jezdili studenti z vysokých škol, to jsme řešili, co se děje, všechny ty změny ve společnosti. A mě to vlastně přivedlo k zájmu o skauting, přes skauting jsem se dostal k víře, takže jsem konvertoval, začal jsem chodit do kostela a protože jsem studoval střední pedagogickou školu, obor vychovatelství, kdy jsem byl na praxích a dokonce jsem pracoval jako vychovatel, tak jsem byl v každodenním kontaktu s dětmi a viděl jsem, že tam chybí jakýkoliv náboženský vzdělání. Ty věci mě hodně zajímaly, protože najednou po listopadu se začalo mluvit o všem – o první republice, o církvi, křesťanství, což byly věci, které mě vždycky nějak podvědomě zajímaly a přitahovaly. Tak v takovém tom opojení těmi ideály a tou atmosférou jsem si řekl: dobře, ve škole to chybí, chybí tady nějaká morálka, nějaká mravní výchova, tak já to vystuduju ten obor učitel náboženství, budu to učit, budu se podílet na obrodě teda národa, obrodě

společnosti, opravdu tam velkou roli hrály ideály, a tím jako přispěju ke společnému dílu a budeme se mít všichni dobře jako za tatíčka Masaryka.

To je hodně hluboké a hodně uvědomělé, osobně bych takhle svůj cíl po střední škole rozhodně nedokázala definovat..

My jsme byli vychovávaní nikoliv formálně ve víře, ale neformálně. Můj otec, který pracoval ve.. no takhle on se dotknul skautingu, je to hodně osobní.. ještě ve 40. letech, takže ten zažil ten zákaz, ten nástup komunismu, to jsou 50. léta. Pak se ke skautingu vrátil v 68. A on nás svým způsobem neformálně vychovával, i teda s maminkou, v duchu těch prvorepublikových ideálů. Babička vyprávěla o tom, jak viděla tatíčka Masaryka, jak si jí posadil v Lánech na koně a podobně. Takže ten vztah k přírodě tam byl a nenásilně nás vlastně naši směřovali i k Bohu, i když se o těch věcech moc nemluvalo. A tak ten listopad 1989 byl opravdu příležitostí si ty věci nějak konkrétně pojmenovat, já jsem k tomu přirozeností nějak jako tíhnul, protože si myslím, že jsem na tyhle duchovní věci nějakým způsobem citlivý.

Mohl byste tedy říct, nějak uceleně, i když už to z části zaznělo, co jste chtěl tedy žákům předat, když jste začínal jako učitel náboženství, formovaný školou, studiem a k tomu ty krásné hodnoty a ideály.

Jojojo. Já cítím potřebu říct to trošku jinak. Když jsem vlastně začal studovat na teologii, na teologické fakultě přímo ten obor učitel náboženství a etiky, tak jsem si uvědomoval, že jsou dvě základní možnosti. Buď působit jako katecheta, učit někde náboženství ve farnosti, nebo pár hodin na základce a nebo jít jinou cestou, jít na církevní školu a tam působit jako učitel a když jsem se rozhodoval pro nějakou další profesní dráhu, tak tam hrály u mě tedy roli dvě věci: jednak jsem pracoval v církvi, což mě vyléčilo z ideálů a uvědomil jsem si, že uvnitř církve jako nějaký pracovník pracovat rozhodně nechci, tak jsem si trošku zavřel sám naprosto vědomě dveře k tomu, že bych působil jako dobrý pan katecheta, který odučí tady v té farnosti 4 hodiny, támhle na škole 3, což je sice bohužel, ale asi nebude mít z čeho žít. I teda když jsem nahlédl pod pokličku života v církvi, tak se mi to moc nelíbilo, jak funguje církev jako organizace, na to já jsem se tenkrát díval nesmírně kriticky a naprosto záměrně jsem z toho odešel a řekl jsem si, dobře tady po těch zkušenostech já vidím svojí roli opravdu jako učitele v klasické kamenné škole, který teda bude učit náboženství. Učit na státní škole, to se člověk neužívá, to nejde, to vám někde dají jednu hodinu, jinde dvě, tím to končí. Takže jsem opravdu cíleně záměrně zamířil na církevní školu, což byla tato, a začal jsem působit tady. A teď ta otázka byla, co jsem tím sledoval, nebo co jsem chtěl..

Co pro vás bylo nejdůležitější, co jste chtěl žákům předat?

Oni to jsou v zásadě asi dvě, tři věci. Já už jsem pak, tak jak šly roky studia a začal jsem pracovat, trošku opustil ty ideály, začal jsem o věcech uvažovat racionálně a začal jsem tedy pracovat s faktem, že věřící jsou ve společnosti v menšině, že ta společnost se někam vyvíjí ekonomicky a ty ideály polistopadové ustupují do pozadí, tak jsem chtěl jednak děti tady v tom citlivém věku vůbec informovat, dát jim informace, o tom, co to

je víra, co je křesťanství, kdo je Kristus, co to je církev, jaké bohatství tam vlastně můžeme najít, jak nás to může v životě pozitivně ovlivnit nebo vést. Druhá věc děti, jejich rodiče i celá společnost mají velké předsudky, já už jsem tam pak vědomě pracoval s tím, že bych chtěl odbourávat tyhle předsudky, tu neznalost, aby prostě lidi a děti se dívali na křesťanství nějak pozitivně, otevřeně. A samozřejmě, pokud člověk narazí na děcka, která přirozeně mají zájem, ptají se, tíhnou, jsou otevřená, tak nenásilně evangelizovat, nabídnout jim tu možnost setkat se s Kristem, přijmout křesťanství. A ještě jednu věc, co tam pořád vidím jako důležitou věc, ať už člověk dělá jenom preevangelizaci, nebo informuje, nebo odbourává předsudky, tak současně opravdu působit na chování, vychovávat, jít určitým příkladem a zdůrazňovat morálku, morální pravidla, desatero, to považuju za hrozně důležité.

Máte dnes stejný postoj k tomu, co by se žáci měli naučit, nebo se v průběhu těch vašich učitelských let ten postoj trochu proměnil?

Jak jsem řekl, na této škole jsem začal působit v roce 1996, jako takový elév. Moje zavádějící učitelka, nebo dohlížejíci kolegyně, tenkrát říkala, že jsem nadějný mladý muž s velkými ideály. No teď máme rok 2019, tak jestli dobře počítám tak to je 23 let, kdy na této škole působím. Vlastně 8 let jako učitel a 15 let jako ředitel, ale celou dobu učím. Takže 23 let, to je téměř čtvrt století, a pravda je ta, že společnost se změnila, to je filosofická otázka, jestli se lidé mění, protože lidé v zásadě jsou stejní – stejní se svými strachy, nadějemi, přáními. Ale takhle, myslím si, že ta moje základní vize, co jsem chtěl dělat, vlastně zůstala úplně stejná. Takže kdybych to shrnul v bodech: i dneska si myslím, že je nesmírně důležité odbourávat předsudky, podávat informace, nabízet dětem možnost vstoupit do lůna církve, přijmout Krista, křesťanství. A co se týká morálky, tak si myslím, že tak jako ta společnost v roce 89 byla v určitém morálním chaosu, nebo bahně, v takovém hnoji. Tenkrát to byl ten Augiášův chlív, který potřeboval vyčistit, tak si myslím, že dneska je to úplně stejné, že ta společnost opravdu nerespektuje základní normy, je tady prostě bordel, je tady chaos a to je věc, která mě mrzí, že 30 let od listopadu 89 ta společnost se v tomhle směru moc jako neposunula. Tak jak tenkrát vlastně celou tu společnost zlikvidovali komunisté, tak i ta tržní ekonomika má svá rizika a zase v jiných ohledech života tu naši společnost nebo nás ta ekonomika šíleným způsobem likviduje.

To je otázka, jestli by vůbec existovalo nějaké uspořádání, které by nemělo ty mouchy, ale to patří někam jinam.

To už bychom filosofovali o správě státu.

Mě by dál zajímalo, jakým způsobem zřizovatel školy zasahuje do výuky náboženství vám jako učitel?

Takhle, začátkem těch 90. let, kdy v Čechách začaly vznikat církevní školy, tak se hodně hledalo jak vlastně učit, co učit, nebyly učebnice, nebyly zkušenosti, opravdu se začínalo. Katecheté nebo vyučující náboženství, religionistiky se inspirovali třeba v zahraničí. A co se týká našeho zřizovatele, tak vůči škole v tomhle směru jedná velice

pozitivně, to znamená, probíhala tady a probíhá nějaká diskuze nad tím, co učit, jak to učit, z jakých knížek a podobně. A na začátku těch 90. let, kdy můj předchůdce pan ředitel tohle řešil se zřizovatelem, tak zvolil koncept výuky religionistiky, nikoli výuky řekněme náboženské výchovy, náboženského vyučování, a vycházel tenkrát s těmi kompetentními lidmi, kteří o tom rozhodovali (já jsem u toho nebyl tenkrát v tom roce 91, 92, to jsem akorát začínal studovat), tak vyšli vlastně z toho, že tento kraj je regionem, kde je malé procento věřících, je to silně průmyslový region, kde lidé nebyli tradičně spjati s půdou, přicházeli sem do průmyslových podniků a tak dále. Nechci tady rozebírat tu historii, ale zhruba z tohohle se vycházelo a oni k tomu přistoupili tak, že by bylo chybou náboženství, křesťanství, tyto věci žákům nutit direktivně, vychovávat je ve víře, když o tom nic neví, takže byla zvolena cesta toho předmětu religionistika, což je předmět všeobecně vzdělávací, který přesahuje do historie, geografie, literatury.. samozřejmě, že v něm máme teologické disciplíny a zabýváme se náboženstvím, ale není to náboženská výchova v tom smyslu, že bychom na školu přijímali jen děti z věřících rodin, které bychom dále formovali. Ale je to v první řadě předmět, který vůbec vysvětluje základní pojmy, co to je víra, co to je důvěra, co je církev a vůbec seznamuje s tím, kdo je Kristus, co je bible, co jsou evangelia, odbourává předsudky. Takže je to předmět informační, všeobecně vzdělávací.

Jak žáci na tenhle způsob výuky reagují?

Máme zkušenosti z těch 90. let, jak jsem řekl, já jsem začal učit v roce 96, kdy škola byla v provozu 4 roky, tedy sotva se zaběhla a zezáátku tam byly ještě tendence pokoušet se o výuku náboženství ve smyslu té výchovy formou třeba nepovinného předmětu nebo povinně volitelného předmětu a v okamžiku, kdy jsme šli touhle cestou, tak žáci ten předmět bojkotovali, byli velice kritičtí a vůbec se nebáli říct učitelům otevřeně do očí, tedy slušnou formou, že takhle jako ne, že jim nikdo nebude nic nutit, v tom smyslu, že je nebude vychovávat. Takže my jsme uspěli s tím konceptem religionistika a od toho roku 96, kdy vlastně souvisle, systematicky učím, tak si myslím, že tahle forma se vyloženě vyplácí.

A vzniká v průběhu toho, vy pracujete s žáky léta, vznikají tedy situace, kdy tedy dochází k nějakým hlubším rozhovorům, kde dojdete k něčemu, co přesáhne ten informativní charakter?

Určitě, určitě ano. Co se týká předmětu religionistika, tak ten je doplněn tzv. meditačními dny, kdy se snažíme vždycky s tou třídou vyjet mimo školu a věnovat se buď nějakým duchovním tématům nebo prosociální výchově, nebo etickým tématům. Tím že s žáky vyjedeme mimo školu, jsme s nimi v osobním kontaktu, tak si myslím, že se daří je oslovit hlouběji a pak záleží hodně na nich, jestli jsou tomu nenásilnému volání otevření a mají zájem. Mám tedy zkušenost, že dost často řada těch našich žáků, hledá, je otevřená, upřímně se ptá a tam se nám tedy daří je podchytit. Ještě možná k té religionistice, že my vlastně ten předmět vyučujeme po celou dobu studia žáků, od primy do oktávy, takže tou výukou projdou opravdu všichni, je to nějaké systematické. Máme napsané dříve osnovy, nyní tedy školní vzdělávací plán a co jsem chtěl říct, že

vždycky ty osnovy postaru, nebo dneska školní vzdělávací plán jsme diskutovali v rámci předmětové komise vyučujících religionistiky a diskutovali jsme ty věci vždycky třeba s biskupským vikářem pro školství, nebo přímo s oběma biskupy. Musím říci, že jsem z těch schůzek měl vždycky jako radost, protože oba biskupové přistupovali k těm věcem zodpovědně, otevřeně a ten materiál, který se nějakým způsobem otevřeně samozřejmě vyvíjel od toho roku 92, tak je stále živý.

Možná ještě, abych měla kompletní informace, tak se zeptám na metody. Co se vám osvědčilo? Co na žáky funguje?

Takhle, ono to má dva aspekty. Jedna věc je ta že vyučujeme s cílem žáky něco naučit, aby na konci toho ročníku opravdu něco věděli, něco si zapamatovali, případně zájemci, aby zvládli maturitní zkoušku. To znamená, že používáme naprosto klasické obyčejné metody: práce s textem, výklad, psaní poznámek, opakování, samozřejmě v rámci možností se snažíme tuhle klasiku trošku okořenit, že si člověk připraví kvíz, žejo díky výpočetní technice, používáme powerpointové prezentace, pouštíme ukázky, promítáme obrázky, protože žáci se stali žáky audiovizuálními.

Musíte jít s dobou, to je jasné.

Jdeme s dobou, tohleto si myslím, že funguje velice dobře. Určitě nějaké seminárky, méně tedy už třeba skupinová práce. A kromě teda toho aspektu vzdělávacího je tam tedy ten aspekt výchovný, budu mluvit za sebe, jak to vnímám. Vždycky jsem se snažil k těm dětem přiblížit, nějak je oslovit jako člověk, zaujmout je, ukázat jim, že obor, který učím, učím rád, že to je něco, co mi něco přineslo, co mě někam posunulo a vlastně největším vyznamenáním pak pro mě je, když po letech nějaký absolvent přijde a dá mi tu zpětnou vazbu, že buď jsem ho donutil přemýšlet, nebo že jsem ho vyprovokoval, jak se zajímat o ty věci, takže to je potom asi taková ta příjemná zpětná vazba.

Já myslím, že pro svůj výzkum toho mám dost. Mohli bychom to ale zakončit otázkou, bude to takový výcuc z toho, co už jste říkal, co je pro vás v dnešní době těmi klíčovými věcmi ve výuce náboženství. Co je nejdůležitější v téhle situaci, pro současné děti, které žijí ve společnosti, v jaké teď žijeme taky?

Čili v té současné době, která je velice dynamická, proměnlivá, místo jistot máme spíš nejistoty, žijeme v tom morálním bahně, tak se snažím dětem ukazovat, že víra, křesťanství jsou určitou hodnotou, konstantní hodnotou, kterou nenahodává zub času. Snažím se poukazovat na to, že je dobré chovat se podle nějakých pravidel, podle nějaké morálky, chovat se tak aby se člověk nemusel za své chování stydět, když to řeknu velice jednoduše po skautsku, že má být určitá jednota mezi našimi myšlenkami, slovy a skutky. To co, myslím, to říkám a podle toho jednám. Takže poukazovat prostě na tyhle věci, možná že to je určitý idealismus. Pořád tam i je to odbourávání předsudků a především snaha učit žáky kriticky myslet, přemýšlet o věcech, aby se nenechali zmanipulovat. Co si myslím, že dneska hodně chybí ve společnosti a dětem – my jsme byli zvyklí za komunismu číst mezi řádky, tím že byla cenzura a řada věcí se

nesměla psát, nesměla se říkat, byli zakázáni autoři, tak člověk šel třeba na koncert a jakmile moderátor hovořil tak my jsme byli schopni v tom, co měl připraveno vyčíst spoustu věcí, spoustu skrytých významů. Ono se to dá udělat i dneska, protože svět médií je velice složitý, to jak se vyjadřují politici v rámci politické korektnosti, budu citovat jednu kolegyni: to je hnus fialovej, a myslím si, že i v dnešní době je to potřeba velice kriticky číst politiky, číst média, číst internet a právě kritické myšlení je asi jediná cesta, která nám umožní neutopit se v té bezbřehosti internetu a politické korektnosti, kdy vlastně nesmíte říct nic. Člověk nesmí říct, že bílá je bílá a černá je černá, což si myslím, že úplně není v pořádku.

Abstrakt

VAĎUROVÁ, T. *Problém internáboženského, multináboženského a konfesního vzdělávání na církevních školách v ČR*. České budějovice 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

Klíčová slova: náboženská výuka, multináboženská výuka, internáboženská výuka, konfesní výuka, intranáboženské učení, osobnost pedagoga náboženské výuky

Bakalářská práce se zabývá problematikou multináboženského, internáboženského, konfesního a intranáboženského vzdělávání. V teoretické části práce je definována škola z pohledu obecných kurikulárních dokumentů a církevní škola z pohledu církevních dokumentů, je popsána náboženská výuka a její jednotlivé fenomény a také osobnost pedagoga. Ve výzkumné části je pomocí tematické analýzy dvou rozhovorů zjišťováno, jak se jednotlivé fenomény náboženské výuky projevují ve výuce konkrétní církevní školy.

Abstract

The problem of interreligious, multireligious and confessional education at the ecclesiastical schools in the Czech Republic

Key words: religious education, multireligious education, interreligious education, confessional education, intrareligious education, personality of the educator

The bachelor's thesis focuses on multireligious, interreligious, confessional and intrareligious education. The thesis describes school as it is defined by curricular documents of the Czech Republic and ecclesiastical school as it is defined by ecclesiastical documents. The thesis also defines religious education and its phenomenons and the personality of the educator. In the practical part the thesis examines how the phenomenons of the religious education occure in one particular ecclesiastical school by the means of the thematic analysis of two interviews.